

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік і контроль грошових коштів на ТОВ «АГРОТЕХ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0711 оа-з-дн
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньої програми «Облік і аудит»

А.О. Частюк

Керівник к.е.н., професор Рибалко О.М.

Рецензент д.е.н., професор Варламова І.С.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
« ____ » _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ
Частюк Анастасії Олександрівні

1. Тема роботи: Облік і контроль грошових коштів на ТОВ «АГРОТЕХ» керівник роботи Рибалко Олена Михайлівна, к.н.е., професор, доцент, затверджені наказом ЗНУ від 09.06.2022 р., № 641-с.
2. Строк подання студентом роботи 29 грудня 2022 року
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та контролю грошових коштів на ТОВ «АГРОТЕХ»
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): дослідити та внести пропозиції щодо уточнення поняття «грошові кошти»; на основі проведеного дослідження виявити існуючі проблеми обігу грошових коштів на ТОВ «АГРОТЕХ»; виявити тенденції, закономірності, проблеми, які потребують вирішення в контексті удосконалення інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень щодо руху грошових коштів; розробити пропозиції щодо удосконалення діючої форми Звіту про рух грошових коштів підприємства в контексті гармонії з МСФЗ; вивчити методику і організацію контролю грошових коштів на ТОВ «АГРОТЕХ».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить: 11 табл., 11 рис., 6 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.н.е., професор, доцент Рибалко О.М.	19.08.2022	19.08.2022
2	к.н.е., професор, доцент Рибалко О.М.	16.09.2022	16.09.2022
3	к.н.е., професор, доцент Рибалко О.М.	27.10.2022	27.10.2022

7. Дата видачі завдання: 15 червня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2022	виконано
2.	Написання вступу	липень 2022	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2022	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2022	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2022	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2022	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2022	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2022	виконано

Студентка _____
(підпис)

А.О. Частюк

Керівник роботи _____
(підпис)

О.М. Рибалко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 118 с., 3 розділи, 11 табл., 11 рис., 3 додатка, 78 джерел.

ГРОШОВІ КОШТИ, ГРОШОВІ ПОТОКИ, ГРОШОВА МАСА, РОЗРАХУНКИ, КОНТРОЛЬ, ОБЛІК, КАСА, ОБІГ ГРОШОВИХ КОШТІВ, ПЛАНУВАННЯ, МЕТОДИ ЗАПОВНЕННЯ ЖУРНАЛІВ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Об'єкт дослідження – процес ведення обліку та контролю операцій з грошовими коштами та розрахунками на ТОВ «АГРОТЕХ».

Метою кваліфікаційної роботи магістра є наукове обґрунтування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку і контролю грошових коштів.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: історичний метод, методи індукції та дедукції, термінологічного аналізу, теоретичного узагальнення і порівняння; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та контролю грошових коштів для забезпечення інтересів користувачів у сучасних економічних умовах.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

– доповнено інтерпретацію поняття «грошові кошти» як доходи та надходження ресурсів, виражених у готівковій та чи безготівковій грошовій формах, які постійно беруть участь у господарській діяльності підприємства (організації) та можуть перебувати у формі грошових купюр, «безготівкових грошей», цінних паперів, грошових і платіжних документів;

– розроблено схему етапів обігу грошових коштів на підприємстві, що дасть можливість відслідкувати взаємозв'язок між придбанням сировини, продажом готової продукції та отриманням платежів за неї для скорочення операційного і фінансових циклів;

– запропоновано етапи планування грошових коштів підприємства для збалансованості надходжень і витрат грошових коштів, прискоренню їх обороту з метою удосконалення інформаційної бази для прийняття рішень щодо розвитку підприємства;

– запропоновано методику заповнення Звіту про рух грошових коштів з використанням модифікованого Журналу реєстрації господарських операцій, яка ґрунтується на безперервному оперативному збиранні даних для складання форм;

– запропоновано план контролю за дотриманням касової та розрахунково-платіжної дисципліни в установі; в ході проведення перевірки використовувати відомість виявлених відхилень по обігу готівки на підприємстві та відомість виявлених відхилень по операціям з коштами з поточного рахунку.

Отриманні результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності та оперативності обліку грошових коштів та можуть використовуватися при розробці нормативних матеріалів з бухгалтерського обліку та контролю.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити ефективність використання грошових коштів.

SUMMARY

Qualifying work contains 118 pp., 3 sections, 11 fig., 11 tab., 3 annex, 78 references.

CASH, CASH FLOWS, MONEY SUPPLY, SETTLEMENTS, CONTROL, ACCOUNTING, CASH, CASH CIRCULATION, PLANNING, METHODS OF FILLING IN JOURNALS, EFFICIENCY OF CASH USE

The object of study is the process of accounting and control of operations with cash and дiл 2 settlements at LLC «AGROTECH».

The purpose of qualification work is the scientific substantiation of theoretical positions and development of practical recommendations for improving the accounting and control of cash.

Methods of research: a systematic approach to the study of economic events and processes. During research performance scientific methods of cognition were used: historical method, methods of induction and deduction, systematic and comprehensive analysis, theoretical generalization and comparison.

The scientific novelty lies in the substantiation of theoretical and methodological provisions and the development of practical recommendations for improving the accounting and control of funds to ensure the interests of users in modern economic conditions.

The study yielded the following scientific results, which are characterized by scientific innovation:

- the interpretation of the concept of «cash» as income and receipts of resources expressed in cash and non-cash monetary forms, which are constantly involved in the economic activities of the enterprise (organization) and may be in the form of

banknotes, «non-cash money», securities, monetary and payment documents, has been supplemented;

- a scheme of stages of cash circulation at the enterprise is developed, which will make it possible to track the relationship between the purchase of raw materials, the sale of finished products and the receipt of payments for them to reduce operating and financial cycles;

- stages of enterprise cash planning are proposed to balance cash receipts and expenditures, accelerate their turnover in order to improve the information base for decision-making on enterprise development;

- a methodology for filling out the Cash Flow Statement using a modified Journal of Business Transactions, which is based on continuous operational data collection for the preparation of forms, is proposed;

- a plan of control over the observance of cash and payment discipline in the institution is proposed; in the course of the audit, use the list of detected deviations in cash turnover at the enterprise and the list of detected deviations in transactions with funds from the current account.

The obtained results of the study are aimed at improving the reliability and efficiency of cash accounting and can be used in the development of regulatory materials on accounting and control.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ВСТУП.....7

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І

КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Грошові кошти як об'єкт бухгалтерського обліку і контролю..... 12

1.2 Економічна сутність і види грошових потоків 16

1.3 Управління грошовими коштами32

РОЗДІЛ 2 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ГРОШОВИМИ КОШТАМИ

НА ТОВ «АГРОТЕХ»

2.1 Організаційно–економічна характеристика підприємства.....40

2.2 Синтетичний та аналітичний облік грошових коштів.....47

2.3 Управлінський облік грошових коштів на підприємстві.....71

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА

ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ КОНТРОЛЮ

3.1 Контроль операцій з грошовими коштами81

3.2 Розрахунок величини грошової маси в обороті підприємства.....96

3.3 Шляхи удосконалення обліку грошових коштів101

ВИСНОВКИ.....107

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....111

ДОДАТОК А Бухгалтерський баланс (Звіт про фінансовий стан).....119

ДОДАТОК Б Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).....121

ДОДАТОК В План контролю за дотриманням касової та
розрахунково–платіжної дисципліни122

ВСТУП

Ринкове реформування економіки України, її стабілізація і розвиток потребують удосконалення економічних методів господарювання і підвищення ефективності управлінських рішень. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить, що ефективність господарської діяльності і економічний розвиток підприємства пов'язані з якістю управління рухом грошових коштів, уповільнення чи припинення якого стає причиною банкрутства. Навіть прибуткові підприємства втрачають платоспроможність через неефективне управління рухом грошових коштів, що має наслідком спрямування прибутку на фінансування надлишкових активів з низькою ліквідністю і відсутність грошових коштів для розрахунків з кредиторами. Тому для обґрунтування управлінських рішень використовуються показники руху грошових коштів, що дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства оперативніше і повніше, ніж традиційні показники.

Ефективність управлінських рішень залежить від оперативності та достовірності інформації щодо руху грошових коштів від поточної господарської діяльності та руху грошових коштів, пов'язаного з розвитком підприємства. Тому важливим завданням є удосконалення інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень щодо грошових коштів на основі вирішення проблем методики і організації його обліку та контролю.

Питання методики та організації обліку та контролю грошових коштів знайшли відображення у дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців. Фундаментальні праці таких закордонних дослідників як Ван Бред М., Глен А. Велш, Друрі К., Нідлз Б., Шорт Д.Г. є теоретичною основою міжнародних стандартів обліку грошових коштів. Наукові дослідження Адамса Р., Дефліза Ф.Л., Томаса Р., Хелферта Е., Хікса Д. спрямовані на розробку методики

контролю ліквідності, рівномірності та збалансованості руху грошових коштів. Вітчизняні фахівці Білуха М.Т., Болюх М.А., Бутинець Ф.Ф., Верига Ю.А., Герасимович А.М., Голов С.Ф., Малюга Н.М., Мних Є.В., Нападівська Л.В., Пархоменко В.М., Пушкар М.С., Осадчий Ю.І., Савченко В.Я., Сопко В.В., Хом'як Р.Л., Чумаченко М.Г., Швець В.Г., Шевчук В.О. розкривають проблеми обліку та контролю грошових коштів відповідно до потреб реформування економіки, визначають місце і роль обліку та контролю у системі управління рухом грошових коштів підприємства. Їх рекомендації спрямовані на удосконалення обліку та контролю грошових коштів в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності.

Незважаючи на вагомий внесок закордонних та вітчизняних вчених у розвиток обліку та контролю грошових коштів актуальною залишається проблема вдосконалення методики та організації обліку та контролю грошових коштів.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є наукове обґрунтування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку і контролю грошових коштів.

Цільова спрямованість зумовила постановку і вирішення наступних завдань :

- дослідити та внести пропозиції щодо уточнення поняття “грошові кошти”;
- на основі проведеного дослідження виявити існуючі проблеми обігу грошових коштів на підприємстві;
- виявити тенденції, закономірності, проблеми, які потребують вирішення в контексті удосконалення інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень щодо руху грошових коштів;
- розробити пропозиції щодо удосконалення діючої форми Звіту про рух грошових коштів підприємства в контексті гармонії з МСФЗ;

– вивчити методикау і організацію контролю грошових коштів на підприємстві.

Об'єкт дослідження є процес ведення бухгалтерського обліку грошових коштів та їх контроль на ТОВ «АГРОТЕХ».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань обліку грошових коштів та контролю.

У процесі написання кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання.

Інформаційною базою дослідження є фундаментальні концепції та гіпотези сучасної теорії бухгалтерського обліку і контролю, нормативно–правові акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених–економістів з питань теорії та організації бухгалтерського обліку та контролю, монографічні та періодичні фахові видання, матеріали всеукраїнських і міжнародних наукових і науково–практичних конференцій, дані бухгалтерського обліку та звітності підприємств в галузі сільського господарства України, Інтернет–ресурси тощо.

У роботі використані результати проведеного автором обстеження підприємства сільського господарства ТОВ «АГРОТЕХ».

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та контролю грошових коштів для забезпечення інтересів користувачів у сучасних економічних умовах.

У процесі дослідження були отримані такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– доповнено інтерпретацію поняття «грошові кошти» як доходи та надходження ресурсів, виражених у готівковій та чи безготівковій грошовій формах, які постійно беруть участь у господарській діяльності підприємства (організації) та можуть перебувати у формі грошових купюр, «безготівкових грошей», цінних паперів, грошових і платіжних документів;

- розроблено схему етапів обігу грошових коштів на підприємстві, що дасть можливість відслідкувати взаємозв'язок між придбанням сировини, продажом готової продукції та отриманню платежів за неї для скорочення операційного і фінансових циклів;
- запропоновано етапи планування грошових коштів підприємства для збалансованості надходжень і витрат грошових коштів, прискоренню їх обороту з метою удосконалення інформаційної бази для прийняття рішень щодо розвитку підприємства;
- запропоновано методику заповнення Звіту про рух грошових коштів з використанням модифікованого Журналу реєстрації господарських операцій, яка ґрунтується на безперервному оперативному збиранні даних для складання форм;
- запропоновано план контролю за дотриманням касової та розрахунково–платіжної дисципліни в установі; в ході проведення перевірки використовувати відомість виявлених відхилень по обігу готівки на підприємстві та відомість виявлених відхилень по операціям з коштами з поточного рахунку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні рекомендацій, спрямованих на вдосконалення обліку та контролю грошових коштів. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити ефективність використання грошових коштів. Отриманні результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності та оперативності обліку грошових коштів та можуть використовуватися при розробці нормативних матеріалів з бухгалтерського обліку та контролю.

Основні положення і результати дослідження доповідалися на конференціях : XVI Всеукраїнська науково–практична інтернет–конференція «Обліково–аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України (в умовах воєнного стану та поствоєнний період)» (м. Одеса, 10–12 листопада 2022 р.), XVII Міжнародна науково–практична конференція «Виклики

та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 13–14 жовтня 2022 р.).

Крім того питання обліку та контролю грошових коштів було розглянуто в статті «Особливості методики аналізу грошових потоків при формуванні стратегії підприємства» і опубліковано в збірнику статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства» – випуск №7 (м. Запоріжжя, 2022).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 118 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Грошові кошти як об'єкт бухгалтерського обліку і контролю

Грошовим коштам та розрахункам належить значне місце в життєдіяльності підприємства. Грошові кошти є вираженням оборотних коштів на стадіях постачання і реалізації та вираженням капіталу підприємства, який спрямований на забезпечення його повноцінного функціонування.

Розрахунками завершується оборот втіленої у готову продукцію вартості активів підприємства і створюються умови для початку нового економічного обороту.

У ході проведеного дослідження підходів вчених до відображення в бухгалтерському обліку грошових коштів і розрахунків доведено, що об'єктом обліку є лише грошові кошти (їх витрачання та надходження) і заборгованість (кредиторська і дебіторська); розрахунки ж не можуть бути відображені в бухгалтерському обліку безпосередньо як об'єкт.

Плинність часу призводить до того, що під дією змін в економіці змінюється і розуміння певних економічних понять, тому виникає необхідність постійно уточнювати їх зміст. Однозначного визначення певної категорії не існує, кожен автор інтерпретує її по-своєму.

Проте більшість вчених зазначають, що гроші проявляють свою сутність через функції, які вони виконують, та дотримуються думки, що грошові кошти – це або доходи та надходження, які акумульовані в грошовій формі; або кошти, які знаходяться в касі чи на рахунках у банку.

Виходячи з цього автором запропоновано наступне тлумачення категорії

«грошові кошти» як доходи та надходження ресурсів, виражених у готівковій та/чи безготівковій грошовій формах, які постійно беруть участь у господарській діяльності підприємства та можуть перебувати у формі грошових купюр, «безготівкових грошей», цінних паперів, грошових і платіжних документів.

Розрахункові відносини науковці, як правило, вивчають в розрізі форм і способів їх проведення: готівкові. Безготівкові (векселем, чеком тощо).

З метою виділення в історії бухгалтерського обліку конкретних етапів, які показують як із розвитком держави змінювалися форми розрахунків між суб'єктами господарювання, та яким формам, в який час надавалася перевага в роботі досліджено розвиток форм розрахунків, їх взаємозв'язок з економічними процесами в країні, зміни в бухгалтерському обліку, що відбувалися при цьому, та запропоновано періодизацію форм та способів розрахунків.

Результати проведених досліджень свідчать, що сутність готівкових розрахунків визначає сама сутність грошових коштів, яка полягає в їх функції обміну, загальній властивості обмінюватися та мірі вартості.

Під «розрахунками» слід розуміти відносини суб'єктів господарювання з приводу зобов'язань та прав, які виникли в процесі діяльності при укладанні договорів з товарними і нетоварними операціями та мають бути погашені у грошовій або інших формах.

У ході дослідження з'ясовано, що бухгалтерський облік грошових коштів і розрахунків забезпечує зацікавлених користувачів інформацією, яка необхідна для визначення прогнозних сум, часу та коливання руху грошових коштів, для виявлення величини заборгованості та зобов'язань підприємства.

Облікова інформація дозволяє дати оцінку майна, визначити ринкову вартість заборгованості, власного капіталу та інших фінансових інструментів підприємства.

На сьогодні згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку можна виділити таку робочу класифікацію розрахунків (рис. 1.1), яка дозволяє

відокремити необхідні дані для аналізу та прийняття управлінських рішень.

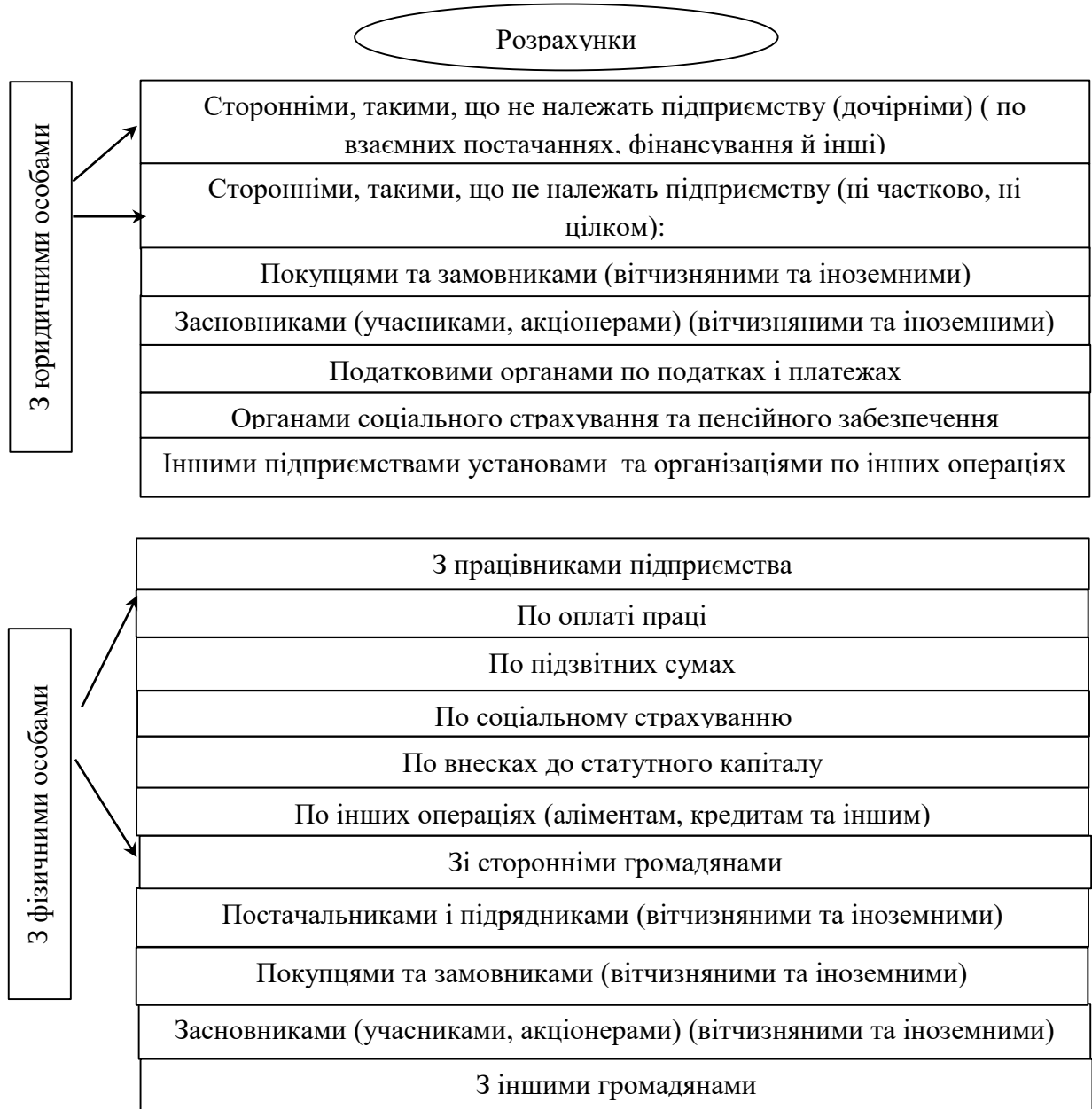

Рисунок 1.1 – Класифікація розрахунків згідно з чинним Планом рахунків бухгалтерського обліку

Більшість авторів у своїх дослідженнях звертають увагу не на грошові кошти, як самостійного об'єкта фінансового управління, а на класифікацію

грошових потоків.

Проведене дослідження економічної сутності та розвитку обліку розрахунків дозволяє оцінити важливість розрахунків, що обґрунтовується наступним чином :

- розрахунки – вагомий інструмент регулювання національної економіки щодо впливу на підвищення платіжної дисципліни, легалізації економічних процесів.

Система розрахунків є надзвичайно важливою, завдяки забезпеченню процесу суспільного виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ;

- розвиток розрахунків (зокрема безготівкових) тісно переплітається з соціальними та історичними факторами, розвитком банківської системи країни, економічним розвитком, проведенням реформ. Будь-які вагомі зміни в економіці держави викликають зміну форм розрахунків між суб'єктами господарювання та відповідні зміни в обліку розрахунків на підприємствах;

- безготівкові розрахунки є прогресивною формою грошового обігу, які органічно поєднали в собі переваги депозитної та готівкової форми грошей.

Важливо зазначити, що застосування підприємствами безготівкових розрахунків забезпечить зменшення витрат обігу, які пов'язані з готівковими розрахунками; зведення до мінімуму сум грошей, що перебувають в обігу; раціональне використання тимчасово вільних коштів на банківських рахунках для надання кредитів суб'єктам господарювання, які потребують фінансування для подальшого розвитку та функціонування; прискорення власне розрахунків внаслідок запровадження новітніх засобів електронного зв'язку та використання нових кредитних інструментів; посилення контролю за виконанням договірних зобов'язань як одержувачами грошей, так і платниками.

1.2 Економічна сутність і види грошових потоків

У Фінансовому словнику–довіднику визначається, що гроші – це металеві, паперові або електронні знаки, які слугують мірою суспільної норми вартості при купівлі–продажу і виконують роль загального еквіваленту, тобто виражають вартість усіх інших товарів і обмінюються на будь–який з них [69, С. 117].

На думку М. Савлука, гроші не були винайдені людством і не є продуктом творення держави, а з'явилися стихійно як результат еволюційного розвитку товарного виробництва й обміну. Тому гроші не можна вольовим способом відмінити там, де для їх існування є об'єктивні передумови, які не можна запровадити там, де таких передумов немає [48, С. 58].

У. Джевосон писав наприкінці ХІХ ст. [3, С. 5]: «Гроші для економічної науки – це те, що квадратура кола для геометрії».

Нині практичного значення набуло визначення грошей, що ґрунтується на функції збереження вартості (накопичення). Великий вплив на його формулювання мали праці Дж. Кейнса. Він висунув на перший план резервну функцію (функцію збереження вартості) як визначальну властивість грошей. До цього економісти, як правило, віддавали перевагу функції засобу обігу.

Меркантилісти трактували гроші, як найвищу і абсолютну форму багатства [4, С. 117].

«Гроші визначаються їх функціями; гроші – це те, що використовується як гроші» [77, С. 62]. Це висловлювання Дж. Хікса добре відображає особливості підходу до розгляду грошей як економічної категорії прихильників загального русла економічної теорії. Суть його полягає у виділенні певних функцій, виконуваних грошима, виборі «головної» функції і подальшій побудові на цій основі статистичних показників грошової маси.

На думку Дж. Кейнса, особлива якість, яка відводить грошам специфічне

місце в системі господарських зв'язків, полягає в ліквідності. «Особливість грошей полягає лише у відносному перевищенні ліквідності над витратами вмісту», – писав він [29, С. 193]. У цьому відношенні гроші перевершують всі інші елементи господарського обороту, наприклад, товари, цінні папери тощо.

Сутність грошей проявляється в їхніх основних функціях, зокрема міри вартості, засобів обігу, нагромадження та утворення скарбів, платежу і світових грошей.

Функцію міри вартості гроші виконують ідеально, адже вартість усіх товарів вимірюється грошима. Засіб обігу пов'язаний з обігом товарів в умовах розвинутого товарного виробництва й обміну, що здійснюється за допомогою грошей у послідовності товар–гроші–товар. Засіб нагромадження та утворення скарбів зумовлений випаданням грошей зі сфери обігу, здебільшого гроші нагромаджують у формі рахунків у банку, акціях тощо, виступають як резерв багатства, регулюють грошовий обіг.

Гроші, як засіб платежу, пов'язані з кредитними грошима (векселі, банкноти, платіжні доручення, чеки тощо). Світові гроші являють собою конвертованість валюти, тобто вільний обмін за плаваючим курсом національної валюти на валюту іншої держави.

Гроші виступають основним інструментом функціонування ринкової економіки. Вони виконують свої функції у результаті безперервного руху в сфері обігу, де функціонують реально, як наявна цінність, і тому повинні виступати в певній формі, яка б забезпечувала їм необхідну довіру з боку суб'єктів ринку та необхідні зручності і вигоди останнім. Рух грошей у готівковій та безготівковій формах являє собою грошовий обіг, який у свою чергу обслуговує реалізацію товарів і нетоварні платежі в господарстві.

Вивчення закономірностей та особливостей руху грошей у процесі суспільного відтворення не можливе без побудови моделі грошового обігу.

Часто термін «грошовий обіг» ототожнюють з грошовим оборотом. На

думку Є. О. Алісова [2], оборот є тим, що вже відбулося, чи відбудеться в майбутньому, утворюючи певний замкнений цикл руху грошової маси, а обіг – відбиває безперервність процесу обертання грошей і охоплює безліч їх оборотів у часі.

Більшість науковців також дотримуються думки, що це два різних визначення, наприклад, М.С. Палюх визначає грошовий оборот як рух грошей у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання національного продукту, який здійснюється шляхом безготівкових розрахунків і за допомогою обігу готівки. При цьому він також уточнює, що грошовий обіг – це сукупність усіх грошових платежів і розрахунків, які відбуваються в національному господарстві [54].

За економічним призначенням окремих грошових потоків сукупний грошовий оборот поділяється на три сектори [13]:

- грошовий обіг (обслуговує створення, реалізацію, обмін і споживання матеріальних цінностей та послуг);
- кредитний оборот (обслуговує переміщення вартості між економічними суб'єктами на зворотних, еквівалентних та платних засадах);
- фіскально–бюджетний оборот (обслуговує розподільні відносини між економічними суб'єктами).

Формою організації грошового обороту в країні, визначеною загальнодержавними законами, є грошова система. З економічної точки зору грошову систему слід розуміється як один з визначених, історично обумовлених типів державного регулювання вартості грошових знаків [9]. За сферою охоплення економічних відносин грошова система – явище надзвичайно широке, адекватне всьому грошовому обігу. Всі грошові потоки незалежно від сфери економіки, з якої вони походять та форми в якій вони здійснюються, є об'єктами регулятивного впливу грошової системи.

Грошова система складається з функціональних (національної валюти,

масштабу цін, грошових знаків) та організаційних елементів (готівковий і безготівковий грошовий обіг, сукупності державних органів, що здійснюють управління грошовим обігом).

Грошовий обіг не є простим повторенням обігу товарів і підпорядковується своєму специфічному закону [13, С. 88]. Його сутність полягає в тому, що протягом даного періоду для обігу необхідна лише певна, об'єктивно обумовлена маса купівельних і платіжних засобів.

Поняття «грошовий потік» можна розглядати з теоретичної та практичної точок зору. Так, з теоретичної позиції грошовий потік визначений як матеріально–речова субстанція економічних відносин, що виникають під дією об'єктивних економічних законів, опосередковуючи взаємовідносини господарюючих суб'єктів і відображаючи степінь задоволення їх фінансових інтересів.

З позиції сучасної практики грошовий потік являє собою кількісно виражену та документально підтверджену сукупність притоків і відтоків грошових коштів за певний період часу. Тобто, грошовий потік – це сукупність надходжень і виплат грошових коштів за певний період часу, в процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

У фінансовій літературі грошовий потік розглядається як стійка сукупність розподілених у часі процесів надходження та вибуття грошових коштів, що генеруються суб'єктом господарювання в результаті здійснення його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Визначення доходів і витрат коштів, що представляють господарську діяльність організації, наведено у Бізнес словнику [5].

У Фінансовому словнику визначається грошовий потік сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, що генеруються в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства [70].

У багатьох наукових працях автори ототожнюють поняття «грошовий» і

«фінансовий потік». Наприклад, О. Школьник визначає фінансові потоки, як сукупність розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, що формується в процесі господарської діяльності [73].

Азаренко М. розглядає фінансові потоки як цілеспрямований рух, зміну (обсягів, типів, форм та видів) фінансових ресурсів певного суб'єкта господарювання, який здійснюється спільно з відповідними його грошовими потоками, але обов'язково з урахуванням чинника часу, який позначається на ліквідності зазначених фінансових ресурсів [1].

Петіна Л. визначає фінансовий потік підприємства, як розподілений у часі документально оформлений рух фінансових коштів підприємства єдиних за змістом, формою і напрямом руху в процесі здійснення ним господарської діяльності, спрямованої на забезпечення його ефективного розвитку на всіх стадіях життєвого циклу [56].

На думку М. Дем'яненка, переміщення (рух) фінансових ресурсів, а також відповідні фінансові відносини, що супроводжують цей рух, в сукупності становлять фінансовий потік. Фінансовий потік – це багатогранне поняття, яке характеризується різновидами фінансових ресурсів та економічних відносин, що виникають внаслідок їх руху [16]. Грошовий потік уособлює фінансово–економічні відносини між окремими суб'єктами господарювання з приводу реалізації створеної продукції. Грошові потоки, які можуть бути записані як Т–Г і Г–Т, розкривають відносини обміну, посередником яких виступають гроші.

Поняття «фінансовий потік» у широкому розумінні включає рух будь–яких коштів (вартостей) – фінансових ресурсів, а поняття «грошовий потік» – у більш вузькому розумінні як рух безпосередньо грошових коштів (грошей). Відповідно, грошові та фінансові потоки є різними самостійними поняттями, які мають своє призначення та використовуються в певній сфері.

Вітчизняні та зарубіжні вчені виділяють багато груп критеріїв і їх функціонально–організаційні особливості, відповідно до яких структурують

грошові потоки.

Тому для зручності ідентифікації грошових потоків, формування впорядкованої їх сукупності виділимо ряд ознак, за якими можна класифікувати грошові потоки (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Класифікація грошових потоків

№ п/п	Класифікаційні ознаки грошових потоків підприємств	Види грошових потоків
1	2	3
1	За масштабами обслуговування	Грошовий потік по підприємству Грошовий потік по структурних підрозділах (центрах відповідальності) Грошовий потік за окремими господарськими операціями
2	За видами господарської діяльності	Сукупний грошовий потік Операційний грошовий потік Інвестиційний грошовий потік Фінансовий грошовий потік
3	За видами виробленої продукції	Грошовий потік від реалізації основної продукції Грошовий потік від реалізації побічної продукції
4	За спрямованістю руху грошових коштів	Вхідний (позитивний) грошовий потік Вихідний (негативний) грошовий потік
5	За формами здійснення	Готівковий грошовий потік Безготівковий грошовий потік
6	За видом валюти, яка використовується	Грошовий потік у національній валюті Грошовий потік в іноземній валюті
7	За рівнем достатності грошового потоку	Надлишковий грошовий потік Дефіцитний грошовий потік Оптимальний грошовий потік
8	За методом оцінки в часі	Поточний (теперішній) грошовий потік Очікуваний (майбутній) грошовий потік
9	За значимістю у формуванні кінцевих результатів господарської діяльності	Пріоритетний грошовий потік Другорядний грошовий потік
10	За характером формування в періоді, який розглядається	Регулярний грошовий потік Нерегулярний грошовий потік
11	За передбаченістю виникнення або можливістю планування	Передбачуваний (плановий) Непередбачуваний (неплановий)
12	За часом отримання	Ретроспективний (минулий) грошовий потік Оперативний (поточний) грошовий потік Майбутній грошовий потік

В умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро– та макрорівнях значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства.

Аналіз економічної літератури свідчить про наявність різноманітних тлумачень сутності фінансового стану та визначень фінансової стійкості, фінансового положення підприємства, про відсутність єдиної думки щодо групування та способу обчислення показників оцінки фінансового стану.

Фінансовий стан підприємства – це сутнісна характеристика діяльності підприємства у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово–господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому. Для визначення фінансового стану використовують низку аналітичних показників: ліквідності, платоспроможності, майнового стану, рентабельності тощо.

В об'єктивній оцінці фінансового стану зацікавлені всі користувачі бухгалтерської (фінансової) звітності, що у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку об'єднані в три основні групи:

- особи, що безпосередньо займаються бізнесом на даному підприємстві;
- особи, що не працюють на підприємстві, але мають пряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (наприклад, власники акцій);
- особи, що мають непряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (податкові служби; фондові біржі, що займаються купівлею–продажем цінних паперів; органи, що контролюють ціни, експорт і імпорт; профспілка; і інше).

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли

одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства – акціонерів, банків, податкових адміністрацій – свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів. Оцінка фінансового стану підприємства має здійснюватись шляхом обчислення системи економічних показників, які характеризують господарсько–фінансове становище суб'єктів господарювання.

До основних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, належать такі:

показники оцінки майнового стану підприємства; показники ліквідності та платоспроможності;

– показники оцінки фінансової незалежності (показники оцінки структури джерел засобів підприємства);

– показники ділової активності (обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей, обертання оборотних коштів, ресурсовіддача);

– показники аналізу рентабельності (прибутковості) (загальна рентабельність, аналізу оборотності капіталу та трансформації активів, аналізу рентабельності капіталу);

– показники позицій підприємства на ринку цінних паперів. Інформаційною базою аналізу фінансового стану підприємства є фінансова звітність.

Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, які складені за даними фінансового обліку з метою надання зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у зручному і зрозумілому вигляді для прийняття цими користувачами певних ділових рішень. Складання фінансової звітності відбувається на основі національного положення

(стандарту) бухгалтерського обліку [48].

Крім фінансової звітності використовується інформація, яка доступна тільки внутрішнім користувачам, тобто підрозділам та працівникам підприємства. Кожен з них використовує ту інформацію, яка йому необхідна для прийняття відповідних управлінських рішень. Тому в процесі аналізу фінансового стану підприємства використовується така інформація: конструкторсько–технологічна; планово–нормативна (фінансовий план, нормативи запасів); дані всіх видів господарського обліку (оперативний, бухгалтерський, статистичний); звітність: оприлюднена фінансова звітність (річна) та квартальна, а також комерційна звітність, яка складається за спеціальними вказівками, та обов'язкова статистична звітність; позаоблікова інформація: маркетингові дослідження, закони, інструкції та експертна інформація.

Фінансовий аналіз передбачає дослідження важливих аспектів грошового обороту та прийняття заходів із закріплення фінансово–економічного стану господарюючого суб'єкта. Стабільний фінансовий стан підприємства означає своєчасне виконання зобов'язань перед його персоналом, партнерами та державою, що припускає фінансову стійкість, нормалізацію плато– і кредитоспроможності та рентабельності активів, власного капіталу й продажів.

У процесі фінансового аналізу вибирають і оцінюють критерійні показники, використовуючи їх для прийняття обґрунтованих фінансових та інвестиційних рішень з урахуванням індивідуальних особливостей діяльності господарюючого суб'єкта. Параметри, отримані у результаті аналітичної роботи, повинні бути оцінені з позиції їх відповідності рекомендованим (нормативним) значенням, а також умовам діяльності конкретного підприємства.

Показники (фінансові коефіцієнти), отримані у результаті аналізу поточної (операційної) діяльності, використовують з метою фінансового планування, прогнозування та контролю.

Зміна тих чи інших факторів внутрішньої та зовнішньої середовища часто викликає потребу в коректуванні фінансової стратегії й тактики з урахуванням впливу цих факторів на фінансове становище підприємства. Тому виникає необхідність багатоваріантних підходів до оцінки наслідків виникнення різних ситуацій у господарській діяльності, що повинно знаходити відображення у фінансовому аналізі. Фінансовий аналіз допомагає приймати управлінські рішення, які направлені на зміцнення фінансово–економічного стану підприємства в інтересах власників.

Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства можуть застосовуватися різні методи аналізу. Проаналізувавши літературні джерела авторів, які досліджували дане питання можна визначити наступні методи оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний, комплексний, інтегральний, безбитковий, рівноважний.

У вітчизняній науково–практичній літературі з фінансового аналізу та фінансового менеджменту використовуються такі терміни, як інтегральна оцінка, інтегральний фінансовий аналіз та комплексний фінансовий аналіз.

Усі наведені терміни застосовуються для позначення однієї й тієї самої функціонально–організаційної форми фінансового аналізу.

Мету рейтингової оцінки фінансового стану підприємства можна інтерпретувати наступним чином: у достатньо короткі строки провести розрахунки на основі обраної математичної моделі комплексного фінансового дослідження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства – об'єкта дослідження, ідентифікувати фактичні результати та обґрунтувати прогностичний тренд розвитку фінансового стану суб'єкта господарювання у коротко– або довгостроковому періодах. Результатом такого аналізу буде кількісне вираження спроможності об'єкта дослідження забезпечити стабільність фінансово–господарської діяльності, приріст ринкової вартості підприємства та забезпечення доходу його власників у коротко– та довгостроковій перспективах.

Методика рейтингової оцінки має наступні переваги:

- базується на комплексному багатомірному підході до оцінки фінансової діяльності підприємства;
- здійснюється на основі даних публічної фінансової звітності підприємства; враховує досягнення всіх конкурентів;
- здійснюється з урахуванням математичних моделей.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- збільшення виручки від реалізації;
- продажу частини основних фондів;
- рефінансування дебіторської заборгованості.

Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок:

- зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції;
- зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку.

Основним заходом покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації. В свою чергу розмір виручки від реалізації залежить від:

- обсягів реалізації продукції;
- ціни одиниці продукції, що реалізується.

Отже, можна зробити такий висновок, що грошовий потік об'єднує декілька елементів, що включають у свій склад численні види (класифікацію) потоків, які обслуговують господарську діяльність і виникають при її здійсненні підприємством.

Уніфікація фінансової звітності, відповідність її певним вимогам надає можливість своєчасного проведення аналізу грошових потоків, прийняття управлінських рішень широкому колу користувачів інформації.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства,

визначається сукупністю виробничо–господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність, яка необхідна для багатьох суб'єктів ринку.

Господарська діяльність будь–якого підприємства передбачає рух фінансових ресурсів у формі їх надходження або витрачання. Цей рух коштів у часі являє собою безперервний процес і визначається поняттям «грошовий потік», який включає численні види потоків, обслуговуючих фінансово–господарську діяльність.

У загальному вигляді під фінансовими ресурсами розуміють сукупність фондів грошових коштів, які є у розпорядженні держави, підприємства, організації, що створюються в процесі розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу.

Однією з основних особливостей фінансових ресурсів в агропромислових підприємств є сезонність їх формування і витрачання, що є природним процесом, який визначає особливості кругообігу коштів, зокрема на одних етапах потреба у вільних фінансових ресурсах незначна, на інших –відбувається наростання витрат.

Сезонність для агропромислових підприємств породжує тривалість кругообігу фінансових ресурсів, які протягом року включаються до витрат з оплати праці, матеріалів і в накладні витрати та в довгострокові активи, які об'єднуються з потоком прямих витрат виробництва. У кінцевому рахунку в процесі реалізації ці витрати повертаються у дебіторську заборгованість і грошові кошти.

Нерівномірне надходження і витрачання грошових коштів підприємства за тимчасовими інтервалами може призвести до фінансового дефіциту та формування значних обсягів тимчасово вільних активів. До моменту

використання зазначених активів у господарському процесі вони вважаються непродуктивними, тому що втрачають свою вартість у часі від інфляції та з інших причин, які негативно впливають на рівень платоспроможності агропромислових підприємств.

Основними джерелами надходження коштів є виручка від реалізації продукції, виконаних робіт для інших підприємств (покупців і замовників, інших дебіторів), інші надходження коштів. Таким чином підприємства вступають в розрахункові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями, установами, окремими особами. Особлива увага і належний контроль має здійснюватись за виникненням і своєчасним погашенням дебіторської заборгованості [35].

Для аналізу стану грошових потоків агропромислових підприємств використовують «Звіт про рух грошових коштів» відповідно до Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1, що дає змогу підприємству визначити його прибутковість і водночас – дефіцит або надлишок суми грошових коштів. Він показує порядок фінансування операцій будь-якого підприємства та використання ним фінансових ресурсів, а також дає можливість оцінити спроможність підприємства залучати та використовувати грошові кошти і їх еквіваленти.

Звіт про рух грошових коштів відображає грошові надходження і виплати у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, де розподіл грошових коштів показує вплив кожного із зазначених напрямків діяльності на загальний рівень грошових надходжень агропромислового підприємства. Проведення аналізу джерел надходження коштів та напрямів їх витрачання дає можливість керівникові отримати більше змістовної інформації щодо операційної та інвестиційної політики агропромислового підприємства, характеру відносин з кредиторами, дебіторами тощо. Основним призначенням даного звіту є оцінка здатності підприємства акумулювати й використовувати

грошові кошти за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел [47].

Ключовим в аналізі грошових потоків є розрахунок чистого грошового потоку від операційної діяльності. На основі даних про грошові потоки визначається фінансова гнучкість агропромислового підприємства, тобто його здатність генерувати грошові кошти для своєчасного реагування на різкі зміни конкурентного і ринкового середовища, непередбачувані потреби та можливості.

Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для складання Звіту про рух грошових коштів застосовуються такі методи [6]:

1) прямий метод – за яким розкриваються основні види валових надходжень грошових коштів чи валових виплат грошових коштів із розкриттям конкретних джерел та напрямів використання;

2) непрямий метод – за яким чистий прибуток (збиток) коригується відповідно до впливу:

- а) операцій негрошового характеру;
- б) будь-яких відрахувань або нарахувань минулих чи майбутніх надходжень грошових коштів, що відносяться до операційної діяльності;
- в) будь-яких відрахувань або нарахувань минулих чи майбутніх виплат грошових коштів, що відносяться до операційної діяльності;
- г) статей доходу або витрат, пов'язаних із рухом грошових коштів від інвестиційної чи фінансової діяльності.

Вся інформація звіту розподіляється між графами «Надходження» – значення збільшення грошових коштів та «Видаток» – зменшення грошових коштів.

Непрямий метод складання звіту про рух грошових коштів у НП(С)БО 1 застосовується щодо операційної діяльності, а прямий метод – щодо інвестиційної і фінансової діяльності.

Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до

оподаткування на суми, наведені в негрошових статтях та в статтях, які пов'язані з рухом грошових коштів у результаті інвестиційної і фінансової діяльності, а також змін оборотних активів та поточної кредиторської заборгованості, пов'язаних з операційною діяльністю, протягом звітного періоду.

В свою чергу рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на підставі аналізу змін, що відбулися, за статтями I розділу активу Балансу – «Необоротні активи» та статті «Поточні фінансові інвестиції».

Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на підставі аналізу змін, що відбулися за статтями I розділу пасиву Балансу – «Власний капітал» та статтями, пов'язаними з фінансовою діяльністю; II розділ пасиву «Забезпечення наступних витрат і платежів»; III розділ пасиву «Довгострокові зобов'язання»; розділ пасиву «Поточні зобов'язання».

Прямий метод потребує звернення до звіту про фінансові результати, якщо необхідно порівняти прибутковість діяльності агропромислового підприємства та її забезпеченість реальними грошима, а непрямий метод дозволяє не стільки проаналізувати структуру надходжень і витрачання грошей, скільки встановити внутрішні причини генерування та відтоку коштів внаслідок здійснення операційної діяльності, зокрема показати величину закладеного у собівартість продукції прибутку, продемонструвати роль амортизації у формуванні додатного грошового потоку, пояснити, чому підприємство, що працює прибутково, має труднощі з готівковими коштами і виплатою дивідендів.

При застосуванні непрямого методу можна відслідкувати зв'язок між отриманим фінансовим результатом і зміною грошових коштів на рахунку агропромислового підприємства.

У результаті аналізу руху грошових коштів можна зробити попередні висновки про причини дефіциту грошових коштів, зокрема низьку рентабельність продажу активів і власного капіталу; великі капітальні витрати, незабезпечені відповідними джерелами фінансування; велике податкове

навантаження, а також виплати акціонерам; надлишкову частку позикового капіталу в пасиві балансу і пов'язані з цим високі витрати на обслуговування капіталу (відсоткові платежі); зниження показників оборотності оборотних активів, тобто залучення до обороту підприємства додаткових грошових ресурсів.

Оскільки грошові кошти, перебуваючи в касі або на рахунках в банку, не приносять доходу, а їх еквіваленти – короткострокові фінансові вкладення мають невисоку прибутковість, їх потрібно мати в наявності на рівні безпечного мінімуму.

Збільшення або зменшення залишків готівки на рахунках в банку обумовлюється рівнем незбалансованості грошових потоків, тобто припливом і відтоком грошей. В той час як перевищення позитивного грошового потоку над негативним збільшує залишок вільної грошової готівки і, навпаки, перевищення відтоків над притоками призводить до нестачі коштів та збільшення потреби в кредиті.

Грошовий потік від операційної діяльності розглядається як основне джерело фінансового забезпечення його господарської діяльності у наступні періоди. Тому однією із ключових характеристик ефективно функціонуючого агропромислового підприємства є наявність протягом тривалого періоду позитивного операційного грошового потоку із відносно стабільною абсолютною величиною.

Притоки (надходження) грошей за певний період часу є складовими частинами потоку грошових коштів. Сукупність притоків або надходжень в агропромислове підприємство здійснюються від виручки реалізованих товарів, робіт та послуг, авансів, отриманих від покупців, надходження коштів за дебіторською заборгованістю, цільового фінансування, реалізації фінансових інвестицій, отриманих відсотків, отриманих позик та реалізації необоротних активів, що сукупно утворює позитивний потік грошових коштів.

В той час як сукупність відтоків або виплат грошей, а саме оплата рахунків постачальників та підрядників, виплата заробітної плати, відрахування до бюджету та позабюджетні фонди, витрати на оплату авансів, придбання фінансових інвестицій, придбання необоротних активів, погашення позик – це негативний потік грошових коштів.

1.3 Управління грошовими коштами

Управління грошовими потоками підприємства передбачає здійснення послідовного та цілеспрямованого впливу на формування грошових потоків з метою досягнення поставлених цілей. До основних (базових) функціонально–організаційних характеристик грошових потоків агропромислових підприємств можна віднести наступні [69, С.58]:

- причину та джерело формування грошового потоку, що відповідає господарським операціям або їх сукупності, виконання яких і передбачає генерування руху грошових коштів – формування грошового потоку;
- фактори формування абсолютної величини грошового потоку;
- вплив грошового потоку на майно в частині зміни (збільшення або зменшення) абсолютної величини грошових коштів та їх еквівалентів, що перебувають у розпорядженні – формування його резерву ліквідності, тобто стійкий залишок грошових коштів у розпорядженні підприємства у поточний період, що є джерелом забезпечення виконання поточних зобов'язань;
- форма узгодження грошового потоку, тобто процедура ідентифікації та структурування грошового потоку, забезпечення управління його зіставності (віднесення, виходячи із характеристик господарської операції, руху грошових коштів до того чи іншого виду грошового потоку), групування та зведення

грошових потоків з метою формування узагальнюючих показників оцінки грошових потоків;

– кількісне оцінювання грошового потоку шляхом розрахунку на основі узгодження грошових потоків абсолютної величини узагальнюючих показників руху грошових коштів (операційного, інвестиційного чи фінансового грошового потоків), фінансових показників та грошових коефіцієнтів.

Залежно від видів господарської діяльності розрізняють грошові потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Виділимо надходження грошових коштів на агропромислове підприємство та їх вибуття по кожному виду діяльності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Надходження та вибуття грошових потоків на агропромислове підприємство залежно від видів господарської діяльності [69]

Види діяльності	Надходження грошових коштів	Вибуття грошових коштів
1	2	3
Операційна	–виручка від реалізації товарів, робіт і послуг; –аванси, отримані від покупців; –погашення дебіторської заборгованості; –надходження від погашення бартеру	–оплата рахунків постачальників і підрядників; –виплата заробітної плати; –відрахування до бюджету та позабюджетних фондів; –оплата процентів за кредит
Інвестиційна	–кошти, отримані від реалізації основних засобів і нематеріальних активів; –дивіденди, проценти від довгострокових капітальних вкладень; –повернення інших капітальних вкладень	–придбання основних засобів і нематеріальних активів; –довгострокові фінансові вкладення; –придбання інноваційних проектів
Фінансова	–короткострокові кредити та позики; –середньострокові кредити та позики; –довгострокові кредити та позики; –надходження від емісії акцій; –цільове фінансування	–повернення короткострокових кредитів і позик; –середньострокові кредити та позики; –повернення довгострокових кредитів і позик; –виплата дивідендів; –погашення векселів та інших боргових зобов'язань

Відповідно до зазначеної таблиці операційний грошовий потік формується в результаті взаємодії великої кількості вхідних та вихідних грошових потоків, що визначає складну структуру інформаційно–методологічної підтримки управлінських фінансових рішень.

Управління інвестиційними грошовими потоками за окремими напрямками інвестиційної діяльності потребує використання різних підходів до оцінки грошових потоків та їх планування, зокрема оцінки окупності вкладених інвестицій.

У свою чергу управління фінансовими грошовими потоками пов'язано з особливостями, що проявляються у співвідношенні завдань фінансової діяльності з потребами операційної та інвестиційної діяльності.

Прийняття управлінських фінансових рішень, внаслідок виконання яких формується склад та структура вхідних грошових потоків агропромислового підприємства від фінансової діяльності, залежить від таких факторів [69, с.89]:

- політики щодо структури капіталу (фінансування за рахунок власного чи позиченого капіталу);
- специфіки джерела формування дефіциту грошових коштів: мобілізація короткострокового позичкового капіталу для покриття вихідних грошових потоків від операційної діяльності та мобілізація довгострокового позичкового або власного капіталу для покриття вихідних грошових потоків по інвестиційній діяльності;
- тимчасове підтримання резерву ліквідності за рахунок короткострокових зобов'язань (вхідних фінансових грошових потоків).

Цикл грошових потоків операційної діяльності являє собою період повного обороту грошових коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за одержану сировину і закінчуючи інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію.

Покриття вихідних грошових потоків в агропромислових підприємствах

має здійснюватись в основному за рахунок операційного грошового потоку і лише в окремих випадках – за рахунок фінансової діяльності, наприклад, пролонгації або реструктуризації заборгованості.

На відміну від операційного грошового потоку, грошовий потік від інвестиційної діяльності агропромислового підприємства має переважно обслуговуючий характер відносно передбаченої статутними документами основної діяльності й не розглядається як основне джерело формування його потреби у капіталі.

Для абсолютної величини інвестиційного грошового потоку характерне здебільшого від’ємне значення, оскільки доходи від даного виду діяльності, як правило, не перекривають потреби агропромислового підприємства в інвестиційному капіталі, зокрема потреби на фінансування реальних інвестицій.

Залежно від об’єктів інвестування розрізняють інноваційну діяльність та капітальні вкладення [8, С. 10–11].

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інноваційна діяльність – одна з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково–технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу [24].

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на комерціалізацію накопичених знань, технологій і обладнання.

Результатом інноваційної діяльності є новий або додатковий продукт або продукт з новими якостями.

Капітальні вкладення, у свою чергу, це частина інвестицій, спрямована на відтворення основних засобів виробничого і не виробничого призначення, на створення нових, реконструкцію і розвиток наявних основних засобів, включаючи об’єкти соціальної сфери [47].

На сьогодні інновації стають основним засобом збільшення прибутку для агропромислових підприємств за рахунок кращого задоволення ринкового

попиту та зниження виробничих витрат.

Визначено, що на підприємстві вхідний грошовий потік розпочинається на етапі підписання договору про виконання договірних зобов'язань (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Формування вхідного грошового потоку на підприємстві

Далі відбувається його розподіл по структурних підрозділах і відповідно до фінансово–господарської діяльності агропромислового підприємства. Оскільки основна діяльність є головним джерелом прибутку, вона і є основним джерелом надходження грошових коштів – виручки від реалізації продукції в поточному періоді, погашення дебіторської заборгованості, аванси, отримані від покупця.

Відповідно до інвестиційної діяльності надходження пов'язані з продажем основних засобів, нематеріальних активів, з отриманням дивідендів, відсотків від довгострокових фінансових вкладень, з поверненням інших фінансових

вкладень. Надходження від фінансової діяльності відбуваються у результаті отримання кредитів або емісії акцій, а також цільового фінансування.

Вихідний грошовий потік виникає тоді, коли відбувається витрачання грошових коштів з агропромислового підприємства або каси (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Формування вихідного грошового потоку в агропромисловому підприємстві

Відтік грошових коштів у результаті основної діяльності відбувається в зв'язку з платежами за рахунками постачальників і підрядників, з виплатою заробітної плати, відрахуваннями в бюджет і позабюджетні фонди, сплатою відсотків за кредит, відрахуваннями на соціальну сферу.

У результаті фінансової діяльності відтік коштів відбувається у зв'язку з поверненням короткострокових та довгострокових кредитів і позик, виплатою дивідендів, погашенням векселів і закінчується вихідний грошовий потік при здійсненні останнього платежу.

Управління грошовими потоками є одним із найважливіших сегментів фінансової роботи на підприємстві, від ефективності організації якого залежать як поточні результати діяльності, так і майбутні темпи розвитку агропромислового підприємства [68, С. 237].

При здійсненні будь-якої господарської діяльності підприємства можуть стикатись з невизначеністю, адже практично неможливо спрогнозувати загрози та наслідки, що можуть виникнути у майбутньому в результаті тієї чи іншої діяльності підприємства.

Ймовірність загрози втрати агропромисловим підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи поява додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності називають ризиком.

Саме фінансові ризики виступають неодмінним та об'єктивним атрибутом фінансової діяльності агропромислового підприємства, а їх носієм є фінансові ресурси, формування та використання яких пов'язано з усіма видами ризиків, що асоціюються з активами, що їх утворюють.

Ефективне функціонування системи управління ризиками вимагає дотримання ряду принципів, які мають бути закладені в неї ще на етапі проектування і побудови, зокрема:

- максимальне охоплення сукупності ризиків передбачає прагнення до найбільш повного охоплення можливих сфер виникнення ризиків, що дозволяє звести ступінь невизначеності до мінімуму;
- мінімізація впливу ризиків вимагає зусиль у напрямках мінімізації (спектру можливих ризиків і ступеня їх впливу на діяльність компанії);
- адекватність реакції на ризики припускає можливість адекватної і швидкої реакції на всі зміни в сукупності ризиків; прийняття обґрунтованого ризику, тобто прийняття ризику можливо лише в тому разі, якщо він ідентифікований і оцінений, вироблено та впроваджено механізм його моніторингу.

Управління фінансами підприємств визначається як управління потоками вхідних і вихідних коштів підприємства для формування, розподілу і використання необхідних фінансових ресурсів, максимізації його прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності.

Отже в ході теоретичного дослідження сутності грошових коштів та їх обліку можна зробити наступні висновки:

- доведено, що об'єктом обліку є лише грошові кошти (їх витрачання та надходження) і заборгованість (кредиторська і дебіторська); розрахунки ж не можуть бути відображені в бухгалтерському обліку безпосередньо як об'єкт;

- визначено, що сутність грошей проявляється в їхніх основних функціях, зокрема міри вартості, засобів обігу, нагромадження та утворення скарбів, платежу і світових грошей;

- виділили, для ефективного управління фінансовогосподарською діяльністю агропромислового підприємства необхідно приймати виважені управлінські рішення, які базуватимуться на врахуванні того, що управління грошовими потоками є ключовим аспектом діяльності агропромислового підприємства, оскільки за його допомогою здійснюється формування і регулювання всіх сфер діяльності.

РОЗДІЛ 2

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ГРОШОВИМИ КОШТАМИ НА ТОВ «АГРОТЕХ»

2.1 Організаційно–економічна характеристика підприємства

ТОВ «АГРОТЕХ» створене та діє у відповідності до законодавства України. Підприємство у своїй діяльності керується чинним законодавством, підзаконними нормативними актами України і статутом. Юридична адреса ТОВ «АГРОТЕХ»: м.Умань Черкаської області.

Основним видом діяльності ТОВ «АГРОТЕХ» є як зазначено у документації підприємства згідно КВЕД є (01.11) вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

ТОВ «АГРОТЕХ» вирощує зернові та технічні культури, елітне та репродуктивне насіння сільськогосподарських культур, проводять дослідницькі роботи. Зернові культури включають в себе: кукурудзу, ячмінь, озиму пшениці, озимий ячмінь, соняшник. Переробка сільськогосподарської деякої продукції складається з таких внутрішньогосподарських підрозділів: два млина, пекарня і продовольча крамниця, інші ж культури реалізуються третім особам. Саме завдяки інтенсивним інвестиціям у передові технології на підприємстві врожайність на 1 га. значно перевищує середні показники по Україні. Підприємство є юридичною особою згідно із законодавством України, має самостійний баланс, власні основні і оборотні кошти, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, круглу печатку та кутовий штамп із своїм найменуванням, фірмовий і товарний знак, інші реквізити. Підприємство набуває статусу юридичної особи з дня її державної реєстрації.

ТОВ «АГРОТЕХ» є юридичною особою та керується в своїй діяльності Господарським та Цивільними кодексами України, Законом України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», іншими законодавчими актами України, статутом, має відокремлене майно, самостійний баланс, фірмовий банк, печатку та штамп з найменуванням, поточний та валютний та інші рахунки в установах банків, діє на принципах повного господарського розрахунку, має право від свого імені укладати договори, контракти тощо.

Діяльність ТОВ «АГРОТЕХ» здійснюється на основі і за рахунок власного та орендованого майна, орендованих майнових та земельних паїв, орендованої землі, що належить громадянам на праві приватної власності. Трудова діяльність на підприємстві здійснюється на основі трудових договорів та контрактів згідно діючого трудового законодавства України та цивільно–правових угод.

ТОВ «АГРОТЕХ» є власником майна засновника, продукції, виробленої в результаті господарської діяльності, отриманих доходів, а також іншого майна, набутого на підставах незаборонених законодавством.

Місцезнаходження ТОВ «АГРОТЕХ» в економічній системі регіону можемо побачити на рисунку 4.

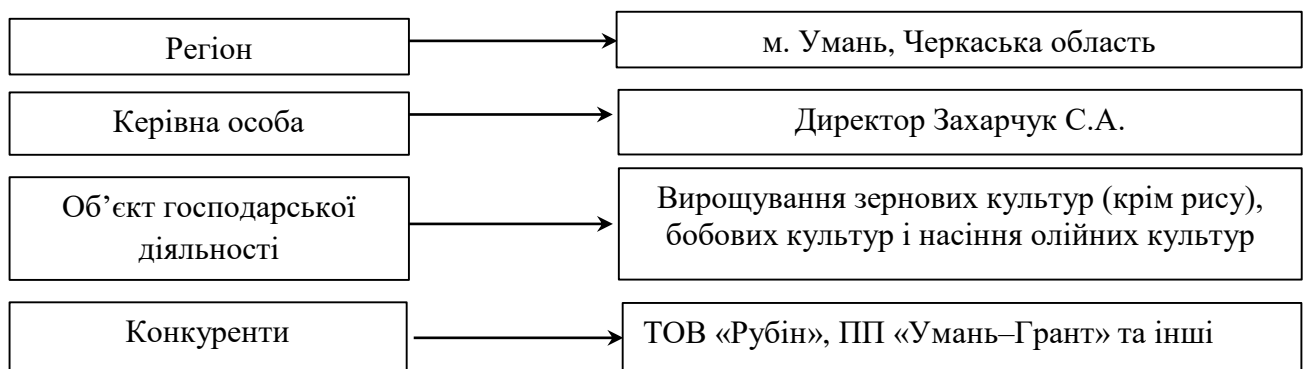

Рисунок 2.1 – Місцезнаходження ТОВ «АГРОТЕХ» в економічній системі регіону

Джерелами формування майна та коштів підприємства є: грошові та матеріальні внески засновника; прибутки, отримані від реалізації продукції, робіт, послуг, а також інших видів господарської діяльності; кредити банків та інших кредиторів; капітальні вкладення і дотації з бюджету; придбання майна у фізичних і юридичних осіб.

Розглядаючи фактори зовнішнього середовища, що впливають на підприємство необхідно відмітити, що серед компонентів загального середовища економічний компонент займає провідне місце. В останні роки в зв'язку з певним економічним зростанням дещо збільшилося споживання. Це дозволило підприємству розширити ринки збуту в Україні.

Для ефективного управління фінансово–господарською діяльністю компанії сформовано організаційну структуру, яка відповідає нормам українського законодавства та забезпечує розподіл повноважень органів управління у реалізації стратегії компанії. Структура управління ТОВ «АГРОТЕХ» наведена на рисунок 2.2.

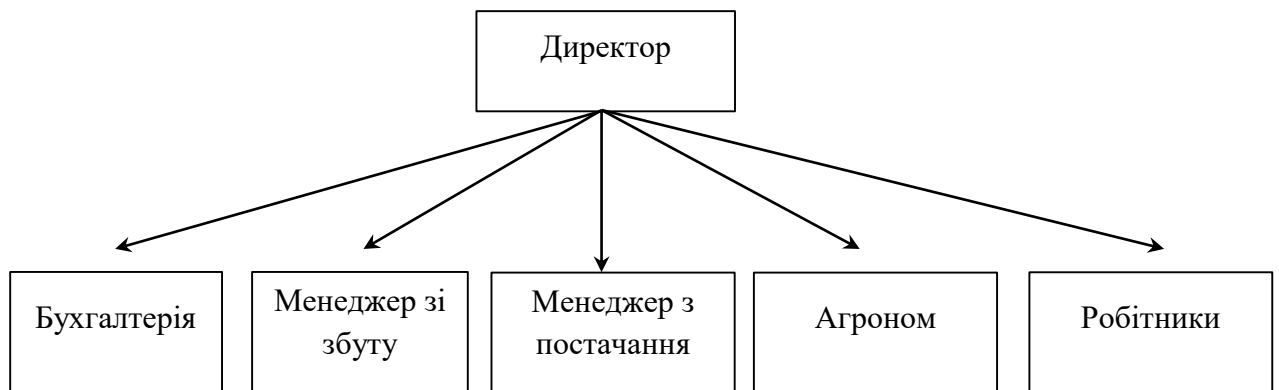

Рисунок 2.2 – Організаційна структура управління ТОВ «АГРОТЕХ»

З вищенаведеної організаційної структури ТОВ «АГРОТЕХ» зазначимо, що директор здійснює керівництво поточною діяльністю підприємства, виробляє політику з метою збереження та збільшення прибутковості та конкурентоздатності підприємства.

Директор створює на власний розсуд організаційну структуру підприємства з відділів та підрозділів, призначає керівників даних органів.

В організаційну структуру ТОВ «АГРОТЕХ» входить ряд підрозділів, між якими розподілені відповідні операційні функції.

Кадрова програма підприємства, спрямована на забезпечення високого рівня кваліфікації її працівників.

Підприємство інвестує значну суму коштів на навчання та покращення кваліфікації персоналу.

Система навчання охоплює всі структурні підрозділи та всі категорії співробітників.

Підприємство приділяє значну увагу періодичним атестаціям як робочих місць, так й посад.

Далі розглянемо ефективність діяльності ТОВ «АГРОТЕХ», для цього скористаємося даними фінансової звітності.

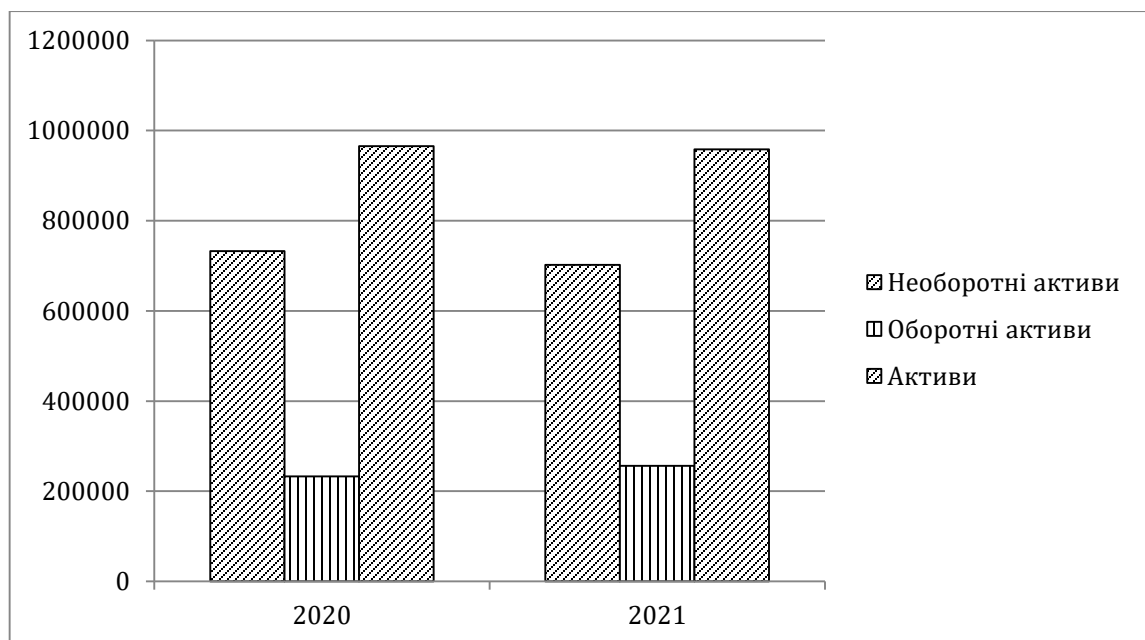

Рисунок 2.3 – Динаміка активів ТОВ «АГРОТЕХ» у 2020–2021 рр,
тис.грн.

Аналізуючи динаміку активів, можна дійти висновку, що спостерігається послаблення господарського потенціалу, на що вказує зменшення суми активів на 0,75%. Тобто, у підприємства скорочується обсяг наявного у розпорядженні майна.

Той факт, що активи скорочуються менш швидко, ніж дохід від продажу товарів і послуг, вказує на необхідність пошуку резервів оптимізації поточної структури активів.

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз активів ТОВ «АГРОТЕХ» у 2020–2021 рр, тис.грн.

Показник	2020	2021	Абсолютний приріст, +/-	Відносний приріст, %
Основні засоби	727487	696832	-30655	-4,21
Необоротні активи	732593	701940	-30653	-4,18
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	171450	246179	74729	43,59
Оборотні активи	232746	256129	23383	10,05
Активи	965339	958069	-7270	0,75

На основі даних аналізу активів підприємства, може дійти висновку, що зменшення суми балансу зумовлене скороченням необоротних активів на 4,18%.

Таблиця 2.2 – Горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів) ТОВ «АГРОТЕХ» у 2020–2021 рр, тис.грн.

Показник	2020	2021	Абсолютний приріст, +/-	Відносний приріст, %
1	2	3	4	5
Власний капітал	809298	806659	-2639	-0,33
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5
Інші поточні зобов'язання	144588	147908	3320	2,3
Короткострокові зобов'язання	156041	151410	-4631	-2,97
Баланс	965339	958069	-7270	-0,75
Зареєстрований (пайовий капітал)	832937	832937	0	0

Згідно аналізу пасивів, спостерігається факт скорочення суми власного капіталу, що вказує на зниження рівня благополуччя власників. Скорочення загальної суми зобов'язань призводить до підвищення незалежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів, хоча стримує більш повне розкриття наявного потенціалу компанії.

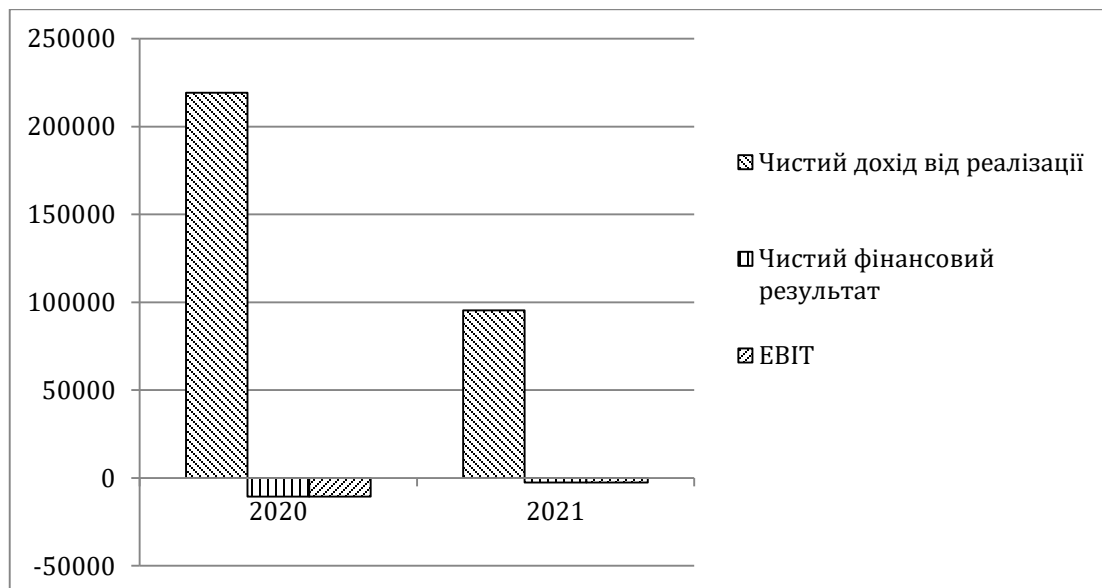

Рисунок 2.4 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «АГРОТЕК» у 2020-2021 рр, тис.грн.

Відбувається зниження чистого доходу від реалізації товарів та послуг на 56,53%, що вказує на низьку конкурентоспроможність в динамічному

середовищі. Сума чистого збитку компанії становить 2639 тис.грн у 2021 році, що вказує на деградацію компанії та недостатню якість поточної бізнес–моделі. Щодо рентабельності активів у 2021 році (–0.27%), співставляючи даний показник з показником інфляції (5%), можна дійти висновку, що відбувається реальне знецінення вартості наявних активів компанії.

Фінансово стійким є підприємство, у якого основними джерелами фінансування необоротних активів є власний капітал і частково довгострокові кредити і позики. Фінансова стійкість підприємства характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності, фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування, здатністю маневрувати власними коштами, достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття, станом виробничого потенціалу

Таблиця 2.3 – Показники стійкості та платоспроможності ТОВ «АГРОТЕХ» у 2020–2021 рр, частка одиниці

Показник	2020	2021	Абсолютний приріст, +/-	Відносний приріст, %
Фінансова автономія	0,84	0,84	0	0,43
Поточна ліквідність	4,7	4,64	–0,06	–1,25

Аналізуючи приведенні вище показники, значення поточної ліквідності знаходиться вище нормативної межі (1,5), що вказує на низьку ймовірність втрати платоспроможності у найближчій перспективі. Для визначення привабливості компанії як об'єкту інвестування доцільно співставити рентабельність власного капіталу та рентабельності альтернативних напрямів вкладення капіталу власниками.

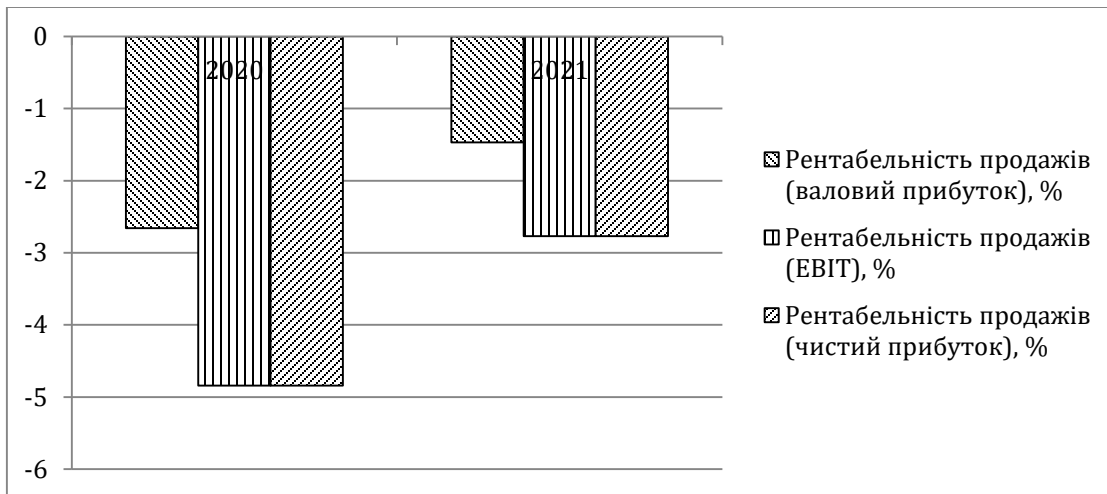

Рисунок 2.5 – Динаміка показників рентабельності продажів ТОВ «АГРОТЕК» у 2020–2021 рр, тис.грн.

Таким чином, перевищення дохідністю за альтернативним інструментом рентабельності власного капіталу вказує, що спостерігається значний недоотриманий прибуток, що міг би бути згенерований у випадку продажу частки компанії та спрямування вивільнених коштів на фінансовий ринок. Показник валової рентабельності демонструє від'ємні значення у 2021р. Це вказує на необхідність подальшого пошуку можливостей для скорочення витрат на виготовлення товарів і послуг.

2.2 Синтетичний та аналітичний облік грошових коштів на підприємстві

Поняття готівки (готівкові кошти) – це грошові знаки національної валюти України – банкноти та монети, інші грошові кошти – грошові кошти (у національній та іноземній валюті) та кошти в дорозі.

Готівкові рахунки – платежі готівкою підприємства, підприємців і фізичних осіб між собою за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи,

надані послуги) і операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товари, роботи, послуги).

Далі наведена класифікація готівки та інших грошових коштів відповідно:

- готівка : готівка в національній валюті, готівка в іноземній валюті;
- інші грошові кошти : грошові документи в національній валюті, грошові документи в іноземній валюті, грошові кошти в дорозі в національній валюті, грошові кошти в дорозі в іноземній валюті, електронні кошти, номіновані в національній валюті.

Синтетичний облік на підприємстві каси ведеться на рахунку 30 «Готівка» із відповідними субрахунками; інших коштів – на рахунку 33 «Інші кошти» також з відповідними субрахунками, а аналітичний облік, каси – у розрізі операційної каси, за касиром, за видам валют; інших коштів – у розрізі відділень зв'язку та інших установ (організацій), що приймають перекази за кожним первинним документом, який підтверджує здавання грошових сум.

У процесі господарської діяльності підприємства постійно вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання при здійсненні угод, що оформлюються і закріплюються договорами: з постачальниками – за одержані від них товарно–матеріальні цінності, з покупцями – за придбані ними товари, з банками – з одержання коштів і погашення кредитів, з іншими юридичними та фізичними особами– за транспортні та інші послуги, електроенергію, паливо тощо, з працівниками– із заробітної плати, наданих їм позик тощо.

Відносини між підприємствами, які виникають внаслідок кругообороту господарських засобів, називаються розрахунками. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Початковою і кінцевою ланкою кругообороту засобів, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, падання послуг, а також їх продаж і отримання виручки, виступають грошові кошти, які є найбільш ліквідними активами.

Згідно з П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» під грошовими коштами розуміють готівку, кошти на рахунках в банках і депозити до запитання.

Готівка (готівкові кошти) – це грошові знаки національної валюти України – банкноти та монети.

Платежі готівкою підприємств, підприємців і фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги) і за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна, називаються готівковими розрахунками.

Розрахунки можуть здійснюватися не тільки в готівковій, але й в безготівковій формі.

Безготівкові розрахунки — це перерахування грошових коштів з рахунку підприємства–платника на рахунок підприємства–отримувача. Фінансовим посередником у цих розрахунках виступає банк, який надає послуги своїм клієнтам–підприємствам.

За економічним змістом безготівкові розрахунки бувають товарного та нетоварного характеру. До товарних відносяться розрахунки між підприємствами за реалізовані товарно–матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги, до нетоварних – розрахунки з бюджетом з платежів і податків, погашення банківських позик, відсотків, розрахунки з дебіторами, крім розрахунків за товарними операціями.

Порядок безготівкових розрахунків суворо регламентований законодавством. Здійснення розрахункових операцій через банк знижує потребу в готівці, сприяє концентрації в банку вільних грошових коштів для кредитування, забезпечує їх збереження і ефективніше використання, оптимізує й прискорює грошовий обіг держави.

Готівковий і безготівковий грошовий обороти органічно пов'язані між собою, що реалізується через перехід однієї форми в іншу. Наприклад, виручка надходить до каси підприємства, а потім здається до установи банку для

зарахування на поточний або інший рахунки. З цих рахунків у банку проводяться розрахунки між суб'єктами господарювання та надходить готівка в касу підприємства для видачі заробітної плати, авансу підзвітним особам тощо.

Основними завданнями бухгалтерського обліку грошових коштів і розрахунків є:

- правильна організація, своєчасне й законне проведення безготівкових і готівкових розрахункових операцій;
- своєчасне та правильне документування операцій з руху грошових коштів і розрахунків;
- забезпечення збереження грошових коштів і цінних паперів у касі підприємства;
- контроль за витрачанням грошових коштів;
- своєчасне та точне ведення розрахунків з дебіторами та стягнення заборгованості;
- періодичне проведення інвентаризацій грошових коштів і дебіторської заборгованості.

Для здійснення розрахунків готівкою кожне підприємство повинно мати касу. Каса підприємства – це приміщення або місце здійснення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівкових коштів, інших цінностей, касових документів. У касі підприємства може зберігатися готівка, цінні папери, придбані у інших підприємств (акції, облігації тощо), грошові документи, які є бланками суворого обліку (трудові книжки та вкладні листки до них, квитанції подорожніх листів автотранспорту, бланки довіреностей тощо).

Грошовими документами вважаються документи, які знаходяться в касі підприємства: оплачені путівки в санаторії, пансіонати та будинки відпочинку; поштові марки; проїзні квитки тощо. Керівник підприємства зобов'язаний забезпечити обладнання каси і належне зберігання цінностей у касі та при їх транспортуванні.

Посадова матеріально відповідальна особа, яка завідує касою, видачею та прийняттям грошей і цінних паперів на підприємстві, є касиром. На цю посаду працівник призначається наказом керівника підприємства, який зобов'язаний під розписку ознайомити новопризначеного касира з Порядком ведення касових операцій і укласти з ним договір про повну матеріальну відповідальність за збереженість всіх прийнятих ним цінностей.

На підприємствах, де штатним розкладом не передбачена посада касира, обов'язки останнього може виконувати бухгалтер або інший працівник за письмовим розпорядженням керівника підприємства за умови укладання з ним угоди про повну матеріальну відповідальність. Про це в письмовій формі обов'язково повідомляється установа банку, яка здійснює розрахунково–касове обслуговування підприємства.

Касир несе відповідальність за збереженість грошових коштів, цінних паперів та інших цінностей, які знаходяться на зберіганні в касі. Йому забороняється передовіряти доручені йому обов'язки іншим особам.

У випадку раптової відсутності касира на роботі (з причини хвороби тощо) цінності, які знаходяться у нього під звітом, негайно перераховуються іншим касиром, якому вони передаються, у присутності керівника та головного бухгалтера підприємства або в присутності комісії, призначеної керівником підприємства, про що складається відповідний акт.

Для одержання коштів у касу на виплату заробітної плати підприємства повинні складати касові заявки, є яких вони повідомляють установу банку про строки виплати заробітної плати.

Банк задовольняє вимоги клієнтів на одержання готівки та не допускає видачі коштів на виплату заробітної плати раніше встановлених строків, за винятком окремих випадків.

Готівкова виручка – це сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) через їх каси, каси банків,

інших фінансових установ, які надають послуги з переказу грошей, та підприємств поштового зв'язку.

Вона не повинна перевищувати 10 тисяч гривень протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами. Законодавством встановлені певні обмеження щодо використання готівки, яка надходить у касу (рис. 2.6).

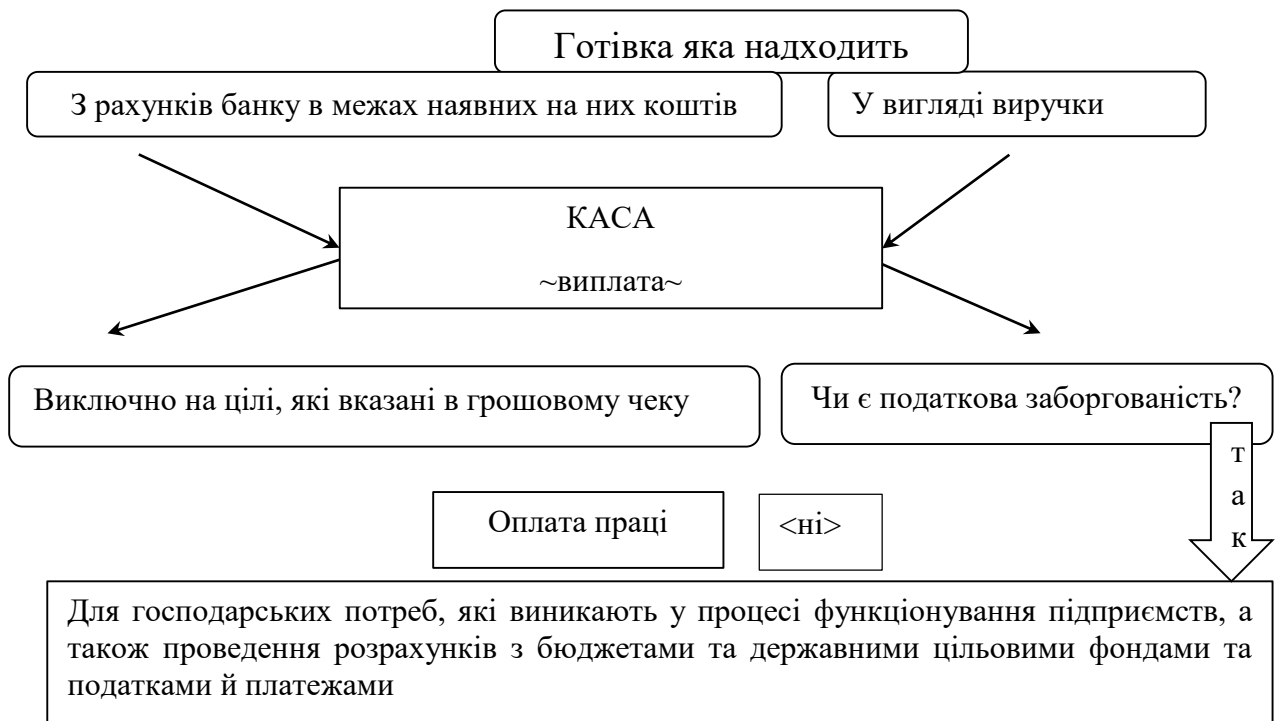

Рисунок 2.6 – Надходження готівки в касу та можливості її використання

Підприємства, установи та організації всіх форм власності, а також фізичні особи–суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють розрахунки (розрахункові операції) зі споживачами в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг за готівку, зобов'язані здійснювати такі розрахунки через належним чином зареєстровані реєстратори розрахункових операцій, якими є пристрої або програмно–технічні комплекси, в яких реалізовано фіскальні функції, та які призначені для реєстрації розрахункових операцій при продажу товарів (наданні послуг), проведенні операцій з купівлі–продажу іноземної

валюти та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг).

До реєстраторів розрахункових операцій відносяться: електронний контрольно–касовий апарат, електронний контрольно–касовий реєстратор, комп'ютерно–касова система, електронний таксометр, автомат з продажу товарів (послуг) тощо.

Підприємства можуть зберігати в касі готівку тільки в межах ліміту залишку готівки, тобто граничної суми розміру готівки, яка може залишатися в касі підприємства на кінець робочого дня.

Встановлення ліміту каси проводиться підприємством самостійно на підставі розрахунку встановлення ліміту залишку готівки в касі, що підписується головним (старшим) бухгалтером та керівником підприємства (або уповноваженою ним особою). Встановлений ліміт каси затверджується внутрішніми наказами (розпорядженнями) підприємства. До розрахунку приймається строк здавання підприємством готівкової виручки (готівки) для її зарахування на рахунки в банках.

Кожне підприємство визначає ліміт залишку готівки в касі з урахуванням режиму та специфіки роботи підприємства, його віддаленості від установи банку, розміру касових оборотів, встановлених строків і порядку здавання касової виручки, тривалості операційного часу банку, наявності домовленості підприємства з банком на інкасацію.

Для кожного підприємства та його відокремленого підрозділу складається окремий розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі. Вся готівка понад суми встановлених лімітів підприємства повинна здаватися для зарахування на поточний рахунок у порядку і в строки, встановлені та узгоджені з установою банку, в якому відкрито поточний рахунок одним із наступних способів:

- до денних і вечірніх кас банківських установ;
- інкасаторам Національного банку України або установ комерційних

банків до наступної здачі до банків;

– до об'єднаних кас при підприємствах для подальшої здачі до відповідних банківських установ.

Гроші, здані до банку або інкасаторам, але не зараховані на поточний рахунок (до 24-ої години наступного дня), є грошовими коштами в дорозі.

Понадлімітні залишки готівки в касі підприємства визначаються прямим розрахунком за кожен робочий день шляхом порівняння залишку готівки в касі суб'єкта господарювання на кінець дня з самостійно визначеним лімітом залишку готівки в касі, незалежно від того, здійснювалися в цей день касові операції (надходження і витрачання готівки) чи ні.

У випадку, якщо для підприємства ліміт залишку готівки в касі не встановлено (ліміт каси дорівнює нулю), вся наявна в його касі на кінець дня готівка вважається понадлімітною, і повинна здаватися до банку.

Оцінка грошових коштів, які знаходяться в касі та на рахунках у банках, буде однаковою. Грошові кошти в національній валюті відображаються в бухгалтерському обліку за номінальною вартістю. Грошові кошти в іноземній валюті відповідно до принципу єдиного грошового вимірника для відображення в обліку також виражені в національній валюті.

Важливу роль при оцінці грошових коштів відіграє принцип обачності, що передбачає застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки грошових коштів, які повинні запобігати завищенню оцінки активів.

Грошові кошти в іноземній валюті згідно П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» є монетарною статтею.

Монетарні статті – це статті балансу, які розкривають інформацію про грошові кошти, а також про такі активи та зобов'язання, які будуть отримані або оплачені у фіксованій (визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів.

Монетарні статті в іноземній валюті відображаються з використанням офіційного валютного курсу НБУ на дату здійснення операції з подальшим їх

перерахунком на кожен дату балансу та дати здійснення наступних операцій.

В результаті такого перерахунку при зміні курсу НБУ нараховується курсова різниця.

Курсова різниця – це різниця між оцінкою однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних офіційних валютних курсах НБУ.

Курсові різниці за монетарними статтями визначаються на дату здійснення операції з грошовими коштами в іноземній валюті та на дату складання звітності. Отримані в результаті перерахунку грошових коштів в іноземній валюті курсові різниці відображаються у складі операційних доходів або витрат.

У бухгалтерському обліку й звітності вони відображаються в тому звітному періоді, до якого належить дата розрахунку, або в якому складається к бухгалтерська звітність.

Касові операції оформляються документами:

- прибутковий касовий ордер;
- видатковий касовий ордер;
- журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів:

Касова книга, Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей.

Законність надходження грошей до каси підприємства та їх витрачання за цільовим призначенням засвідчують документи, що називаються касовими ордерами.

Оприбуткування готівки в касу здійснюється на підставі прибуткового касового ордера (ПКО), підписаного головним бухгалтером, або уповноваженими на це особами письмовим розпорядженням керівника підприємства, і касиром.

У прибутковому касовому ордері зазначається сума (цифрами та прописом), від кого прийнято гроші та на якій підставі. При цьому особі, яка здала гроші, після отримання їх касиром видається квитанція, підписана головним бухгалтером і касиром.

Підставою для заповнення ПКО при отриманні коштів з банку є грошовий чек, який виписується на ім'я касира або іншої уповноваженої особи, через яку отримуються кошти.

Для одержання в банку чекової книжки необхідно заповнити заяву, в якій зазначається прізвище, ім'я, по батькові касира та зразок його підпису. Заява повинна бути завірена печаткою підприємства, підписами керівника та головного бухгалтера.

За цією заявою касир одержує чекову книжку, яка зберігається в касі підприємства. На корінці чеку вказується прізвище, ім'я та по батькові особи, якій доручено одержання готівки.

Підписуються чеки керівником підприємства та головним бухгалтером. Жодних виправлень у чеках не допускається.

Витрачання готівки з каси оформляється видатковим касовим ордером (ВКО). Він підписується керівником і головним бухгалтером підприємства або особами, ними уповноваженими.

Якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах – заявках, рахунках, інших розрахункових документах є дозволяючий напис керівника підприємства, то його підпис на видаткових ордерах не обов'язковий.

При оплаті товарів (робіт, послуг) готівкою, датою збільшення валових витрат виробництва (обігу) є день їх видачі з каси платника податку на прибуток.

Видача коштів з каси, не підтверджена розпискою одержувача у ВКО або іншому документі, що його замінює, у виправданні залишку готівки в касі не приймається.

Ця сума вважається недостачею і стягується з касира. Видаткові касові ордери оформляються на підставі наступних документів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Документи, які є підставою для оформлення видаткових касових ордерів

№ з/п	Господарська операція	Підстава	Дебет рахунку
1	Здавання готівкової виручки до банку: - самостійно; - шляхом інкасації	Об'ява на внесення готівки Супровідна відомість	311 331
2	Видача під звіт на господарські потреби	Наказ керівника підприємства	372
3	Видача під звіт на відрядження	Наказ керівника підприємства, посвідчення на відрядження	372
4	Виплата заробітної плати, допомоги, матеріальної допомоги	Платіжна (розрахунково–платіжна) відомість	661

У прибуткових і видаткових касових ордерах, які оформлюються на загальну суму проведених підприємством касових операцій (видача готівки за платіжними (розрахунково–платіжними) відомостями, за платіжними картками, здавання готівки до банку, отримання готівки з банку за чеком та оприбуткування її в касі тощо), реквізит «Отримувач» або «Від кого» не заповнюється.

На операцію зі здачі грошей до банку касир, крім видаткового касового ордеру, також оформлює об'яву на внесок готівкою, в якій вказує дату операції, хто здає кошти та через кого, банк і назву одержувача, суму цифрами та прописом, призначення внеску, номер власного рахунку.

Об'ява складається з трьох частин. Перша частина залишається в банку, друга (квитанція) – передається касиру, третя (ордер) – повертається підприємству з випискою банку після зарахування грошей на поточний рахунок.

Підприємства, які здійснюють розрахункові операції в готівковій або безготівковій формі при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг повинні обов'язково оформлювати наступні документи (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Документи, які підтверджують рух готівки підприємств у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг

№	Форма документу	Первинні документи	Призначення документу
1	ФКЧ–1	Фіскальний касовий чек на товари (послуги)	Розрахунковий документ, надрукований реєстратором розрахункових операцій при проведенні розрахунків за продані товари (надані послуги)
2	ФКЧ–2	Фіскальний касовий чек видачі коштів	Розрахунковий документ, надрукований реєстратором операцій при проведенні розрахунків у випадку видачі коштів покупцеві при поверненні товару, рекомпенсації послуги та інших випадках
3	РК–1	Розрахункова квитанція	Розрахунковий документ, бланк якого виготовлено друкарським способом, а окремі реквізити заповнюються від руки шляхом проштампування при реєстрації розрахунків за і продані товари (надані послуги) або при видачі коштів покупцеві у випадку повернення товару, рекомпенсації послуги та інших випадках

Прибуткові та видаткові касові ордери або документи, що їх до передачі в касу реєструються бухгалтерією в Журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів (форма № КО–3).

Журнал реєстрації побудовано таким чином, що за його даними здійснюється контроль за цільовим призначенням готівки, отриманої і витраченої підприємством. Після реєстрації касові ордери передаються бухгалтером у касу підприємства для виконання.

Видаткові касові ордери, оформлені за платіжними (розрахунково–платіжними) відомостями на виплату заробітної плати, реєструються після видачі коштів за цими відомостями.

Всі факти надходження і вибуття готівки на підприємстві відображаються в Касовій книзі, тобто обліковому реєстрі, призначеному для обліку касових операцій касиром підприємства.

Кожне підприємство, яке має касу, веде тільки одну Касову книгу в

національній валюті та окремо на кожну іноземну валюту. Касова книга повинна бути пронумерованою, прошнурованою та опечатаною сургучною або мастичною печаткою. Кількість аркушів у Касовій книзі підтверджується підписами керівника та головного бухгалтера цього підприємства або вищого органу. Записи в касовій книзі здійснюються у 2-х примірниках через копіювальний папір кульковою ручкою темного кольору або чорнилами. Перші примірники аркушів залишаються в Касовій книзі. Другі примірники повинні бути відривними та є звітами касира. Перші й другі примірники нумеруються однаковими номерами.

Приписки та необумовлені виправлення у Касовій книзі забороняються. Зроблені виправлення завіряються підписами касира та головного бухгалтера підприємства або особи, яка його замінює.

Записи в касовій книзі здійснюються касиром одразу ж після отримання або видачі грошей за кожним ордером або замінюючим його документом. У кінці кожного робочого дня касир підбиває підсумки операцій за день, виводить залишок грошей в касі на наступне число та передає до бухгалтерії звіт касира.

Звіт касира – це документ, який передається касиром підприємства в бухгалтерію, і є відривним листком Касової книги з додатком прибуткових і видаткових касових документів.

Звіти касира перевіряється бухгалтером у наступному порядку:

- звіряється залишок на початок дня із залишком на кінець дня попереднього звіту;
- перевіряється достовірність записів, тобто ідентичність записів у звіті та доданих документах;
- перевіряється правильність підрахованих підсумків з надходження і витрачання, залишку на кінець дня;
- після перевірки звіту у графі "шифр кореспондуючого рахунку" записуються кореспондуючі рахунки, суми групуються за одним рахунком і

проводяться записи в Журналі 1 і Відомості 1.1.

У кінці місяця бухгалтер збирає всі касові звіти з підшитими до них первинними документами за датами в зростаючому порядку та зшиває в окрему папку.

Контроль за правильним веденням Касової книги здійснює головний бухгалтер підприємства.

Надходження та видача грошових документів оформляються прибутковими та видатковими касовими ордерами або накладними, які їх замінюють. У встановлені терміни касир складає і передає до бухгалтерії звіт про рух грошових документів.

Підставою для відображення в бухгалтерському обліку сум грошових коштів у дорозі є:

- при здачі виручки інкасатору – супровідна відомість;
- відділенню зв'язку – квитанція про приймання грошової суми;
- у касу банку – квитанція до прибуткового касового ордеру банку;
- за сумами, переказаними вищим організаціям, – отримані від них

повідомлення (авізо) із зазначеною датою, номером платіжного доручення, суми та назви установи банку або поштового відділення, яке прийняло перерахування.

Здача виручки інкасатору оформлюється супровідною відомістю. Супровідна відомість складається у трьох примірниках через копіювальний папір: перший примірник (супровідна відомість) вкладають до інкасаторської сумки, другий (накладна) – віддають інкасатору при отриманні ним сумки, третій (копія супровідної відомості) – залишається у касі підприємства (інкасатор розписується на цьому примірнику та ставить відповідний штамп). Цей документ є підставою для списання коштів з касира, який підтверджує здачу грошей до каси банку. На зворотному боці першого та другого примірників вказаних документів матеріально відповідальні особи заповнюють покупюрний опис грошей, які здаються. Підставою для списання сум, що обліковуються на рахунку

33 «Інші кошти», є виписки банку, які підтверджують зарахування грошових коштів.

Рахунок 30 «Готівка» призначений для узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів у касі підприємства.

Рахунок 30 «Готівка» має такі субрахунки: 301 «Готівка в національній валюті»; 302 «Готівка в іноземній валюті».

За дебетом рахунку 30 «Готівка» відображається надходження грошових коштів до каси підприємства, за кредитом – виплата (витрачання) готівки.

Аналітичний облік може вестися за кожною операційною касою або касиром, що забезпечує реалізацію функції збереження майна власника, а також за видами валют. Найбільш достовірний аналітичний облік ведеться у звіті касира, де відображається кожна господарська операція з руху грошових коштів у касі

З метою реалізації функції управління облік повинен бути організований таким чином, щоб у будь-який момент часу можна було визначити платоспроможність підприємства, відслідкувати залишки готівки, а також рух і напрями її використання.

Облікова інформація необхідна управлінцям для:

- аналізу руху та напряму грошових коштів підприємства і в попередніх періодах;
- визначення мінімальної необхідної потреби в грошових коштах для здійснення поточної господарської діяльності;
- коригування потоку платежів для зменшення максимальної і середньої потреби в грошових коштах;
- забезпечення ефективного використання тимчасово вільних грошових коштів;
- забезпечення прискорення оборотності грошових коштів;
- побудови ефективних систем контролю за рухом грошових коштів

підприємства;

– мінімізації втрат грошових коштів від інфляції і від зміни курсу (для іноземної валюти).

Основною метою аналізу руху грошових коштів є виявлення рівня достатності формування грошових потоків за видами діяльності, їх ефективності, а також збалансованості позитивного та негативного грошових потоків за обсягом і в часі. Щоб уникнути ситуації, коли прибуткове підприємство є неспроможним розрахуватись за своїми зобов'язаннями, досліджується фінансовий оборот підприємства, з'ясовується, наскільки організоване управління грошовими потоками, зокрема, чи в будь-який момент у розпорядженні підприємства є достатня наявність готівки.

Рахунок 33 «Інші кошти» призначений для узагальнення інформації про наявність і рух грошових документів (у національній та іноземній валюті) та про кошти в дорозі.

Рахунок 33 «Інші кошти» має такі субрахунки: 331 «Грошові документи в національній валюті»; 332 «Грошові документи в іноземній валюті»; 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»; 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»; 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті».

За дебетом рахунку 33 «Інші кошти» відображається надходження грошових документів до каси підприємства та коштів у дорозі, за кредитом – вибуття грошових документів і списання коштів у дорозі після їх зарахування на відповідні рахунки.

Грошові документи обліковуються на субрахунках 331 «Грошові документи в національній валюті» та 332 «Грошові документи в іноземній валюті» за їх номінальною вартістю. Аналітичний облік ведеться за видами грошових документів.

На субрахунках 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» та 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» обліковуються грошові кошти

(переважно грошова виручка), внесені до кас банків, ощадних кас чи кас поштових відділень для зарахування на рахунки в банку, але ще не зараховані за призначенням, а також кошти, перераховані з поточних рахунків на міжбанківський валютний ринок для придбання (продажу) іноземної валюти.

За дебетом цих рахунків відображаються здані до банку (перераховані на міжбанківський валютний ринок) суми, за кредитом – суми, зараховані на поточні рахунки. На перше число кожного місяця сальдо за субрахунками 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» та 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» повинно збігатися з розміром виручки, зданої до банківської установи в останній день місяця та/або сумою, перерахованої для купівлі (продажу) іноземної валюти.

Аналітичний облік грошових коштів у дорозі може вестися в розрізі відділень зв'язку та інших установ (організацій), які прийняли перекази за кожним первинним документом, який підтверджує здавання грошових сум.

На субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» відображаються операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України.

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. При цьому з метою бухгалтерського обліку не визнаються електронними грошима наперед оплачені картки одноцільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами.

Відповідно до податкового законодавства щодо визначення податку на

прибуток, якщо оприбуткування готівки в касу від покупця (замовника) товарів (робіт, послуг) є першою подією, то на дату її оприбуткування збільшується валовий дохід платника податку.

Що стосується нарахування податку на додану вартість, підприємства, які протягом останніх дванадцяти календарних місяців мали оподатковувати поставки, вартість яких не перевищує суму 30000 грн., можуть використовувати касовий метод. За цим методом дата виникнення податкових зобов'язань з ПДВ визначається як дата зарахування (отримання) коштів на банківський рахунок (у касу) платника податку або дата отримання інших видів компенсацій вартості поставлених (або тих, що підлягають поставці) ним товарів (послуг), а дата виникнення права на податковий кредит з ПДВ визначається як дата списання коштів з банківського рахунку (видачі з каси) платника податку або дата надання інших видів компенсацій вартості поставлених (або тих, що підлягають поставці) йому товарів (послуг).

На рахунку 33 «Інші кошти» узагальнюється інформація про наявність і рух грошових документів (у національній та іноземній валюті), що знаходяться в касі підприємства (поштові марки, оплачені проїзні документи тощо). Поштові марки та марковані документи обліковуються за дебетом рахунку, доки вони не відправлені листом. Вартість звичайних придбаних конвертів відображається за дебетом рахунку 209 «Інші матеріали».

Синтетичний облік за рахунками 30 «Готівка», 33 «Інші кошти» ведеться в Журналі 1 та Відомостях 1.1, 1.3. У фінансовій звітності вимірювання та узагальнення даних про наявність і рух грошових коштів здійснюється в єдиній грошовій одиниці, що забезпечується завдяки дії принципу єдиного грошового вимірника.

Фінансовим посередником у безготівкових розрахунках виступає банк, який надає послуги своїм клієнтам—підприємствам.

Банк, в якому відкрито рахунки підприємств, організацій, установ усіх

форм власності, фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, банків та їх установ, фізичних осіб, та який здійснює для них на договірних засадах будь-яку з операцій чи послуг, передбачених Законом України «Про банки та банківську діяльність», називається обслуговуючим.

Види банківських рахунків відповідно:

– поточний – рахунок, який відкривається в уповноважених установах банків підприємствами усіх видів і форм власності, а також їх відокремленими підрозділами для зберігання грошових коштів та здійснення усіх видів операцій за цими рахунками відповідно до чинного законодавства України, як в національній валюті, так і в іноземній;

– акредитив – рахунок, з якого банк за дорученням свого клієнта виконує платіж третій особі (бенефіціару) за поставлені товари, виконані роботи і надані послуги. Акредитив – це умовне грошове зобов'язання банку, яке видається ним за дорученням клієнта на користь його контрагента за договором, згідно з яким банк, який відкрив акредитив (банк–емітент), може провести постачальники платіж або надати повноваження іншому банку виконувати такі платежі за умови надання їм документів, передбачених в акредитиві, і при виконанні інших умов акредитиву. Зазвичай використовується для підвищення гарантованості оплати покупцем своїх зобов'язань. Існують 2 форми акредитиву: відкличний і безвідкличний. Покритими вважаються акредитиви, при відкритті яких банк–емітент перераховує власні кошти платника чи наданий йому кредит в розпорядження банку–постачальника (виконуючий банк) на окремий рахунок «Акредитив» на весь термін дії зобов'язань банку–емітента. Непокритим вважається акредитив, оплата за яким (якщо тимчасово немає коштів на рахунку платника) гарантується банком–емітентом за рахунок банківського кредиту;

– валютний – рахунок, який відкривається для зберігання грошових коштів в іноземній валюті;

– депозитний – рахунок, на якому здійснюються операції за

депозитним договором (крім розрахункових і видачі готівки);

– картковий – банківський рахунок, на якому проводяться операції за платіжними картками. Відноситься до поточних рахунків і відкривається клієнтам установ банків на умовах договору про відкриття контрахунку та здійснення операцій із застосуванням платіжних карток. Картковий рахунок можна відкривати і в іноземній валюті;

– кредитний – рахунок, на якому проводиться отримання кредитних ресурсів та їх використання;

– тимчасовий – рахунок, який відкривається для зарахування коштів з метою формування статутного капіталу та забезпечення спільної діяльності за участі іноземних інвесторів.

При здійсненні безготівкових розрахунків можуть застосовуватися акредитивна, інкасова, вексельна форми розрахунків, а також розрахунки можуть проводитись розрахунковими чеками, банківськими платіжними картками, причому клієнти банків самостійно обирають платіжні інструменти (платіжне доручення, платіжна вимога, платіжна вимога–доручення, розрахунковий чек, акредитив). Форма розрахунку вказується під час укладання договорів.

Для відкриття і обслуговування банківського рахунку укладається договір, в якому зазначаються умови кредитування, права і обов'язки сторін.

Суб'єкти підприємницької діяльності можуть використовувати чеки для розрахунків за товари, роботи, послуги. Чеком є цінний папір, який містить нічим не обумовлене розпорядження чекодавця банку провести платіж зазначеної у ньому суми чекоутримувачу.

Розрізняють грошові та розрахункові чеки. При розрахунках грошовими чеками власник рахунку (чекодавець) дає письмове розпорядження платнику (банку, який видав грошові чеки) сплатити певну суму, зазначену в чеку, утримувачу коштів (чекодержателю). Для цього підприємство в установі банку придбає чекові книжки, строк дії яких один рік. Для розрахунків розрахунковими

чеками певна сума коштів вноситься на особливий рахунок – рахунок лімітованої чекової книжки. У межах цього ліміту підприємства виписують розрахункові чеки постачальникам.

Розрахунковий чек – це розрахунковий документ, що містить письмове розпорядження власника рахунка (чекодавця) установі банку (банку– емітенту), в якому він має відкритий рахунок, сплатити чекодержателю вказану в чеку суму коштів з його рахунку. Платником у чековому зобов'язанні може бути лише банк, де чекодавець має кошти, якими він може розпоряджатися шляхом видачі чеків. Чек із чекової книжки пред'являється до оплати в банк чекоутримувача протягом десяти календарних днів.

Юридичні та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності – мають право відкривати необмежену кількість рахунків за своїм вибором і згодою банків для зберігання грошових коштів і здійснення усіх видів банківських операцій. Клієнти банку можуть відкривати лише один рахунок для формування статутного капіталу господарського товариства (в іноземній та/ або національній валюті) і один рахунок (в іноземній та/або національній валюті) за кожною угодою сумісної (спільної) діяльності без створення юридичної особи.

Кількість поточних рахунків, які можуть відкриватися юридичними або фізичними особами в банківських установах, чинним законодавством не обмежена. Для відкриття поточних рахунків підприємства подають установам банків такі документи:

- заяву на відкриття рахунку встановленого зразка. Заяву підписують керівник і головний бухгалтер підприємства. Якщо в штаті відсутня посада головного бухгалтера або іншої службової особи, на яку покладено функцію ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, то заяву підписує тільки керівник;

- нотаріально завірену копію свідоцтва про державну реєстрацію в органі державної виконавчої влади, іншому органі, уповноваженому здійснювати

державну реєстрацію, засвідчену нотаріально або органом, який видав свідоцтво про державну реєстрацію;

- копію належним чином зареєстрованого Статуту (положення), засвідченого нотаріально або органом, який реєструє;

- копію документа, який підтверджує взяття підприємства на податковий облік, засвідчену податковим органом, нотаріально або уповноваженим працівником банку;

- картку зі зразками підписів осіб, яким відповідно до чинного законодавства чи установчих документів підприємства надано право розпорядження рахунком і підписання розрахункових документів, завірену нотаріально або вищою організацією в установленому порядку. До картки включається також зразок відбитка печатки підприємства;

- довідку про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України. Поточний рахунок в іноземній валюті відкривається підприємству для проведення розрахунків у межах чинного законодавства України в безготівковій та готівковій іноземній валюті при здійсненні поточних операцій, визначених чинним законодавством України, та для погашення заборгованості за кредитами в іноземній валюті.

Для відкриття акредитиву, депонованого у виконуючому банку, платник подає заяву в чотирьох примірниках, а депонованого в банку–емітенті у трьох примірниках.

Для отримання чекової книжки підприємство подає до банка–емітента заяву в одному примірнику з підписами осіб, яким надано право підпису документів для здійснення грошово–розрахункових операцій.

На зворотному боці заяви чекодавець самостійно вказує суму, в межах якої можуть бути сплачені виписані чеки.

Для відкриття акредитиву, депонованого у виконуючому банку, платник подає заяву в чотирьох примірниках, а депонованого в банку–емітенті трьох

примірниках.

Для отримання чекової книжки підприємство подає до банку–емітента заяву в одному примірнику з підписами осіб, яким надано право підпису документів для здійснення грошово–розрахункових операцій.

На зворотному боці заяви чекодавець самостійно вказує суму, в межах якої можуть бути сплачені виписані чеки.

Для здійснення операцій на поточному рахунку до банку подаються документи, форми яких затверджені Національним банком України.

Надані до банку документи повинні мати наступні реквізити: назву, номер поточного рахунку, ідентифікаційні коди підприємства–відправника та підприємства–отримувача грошових коштів, число, місяць, рік виписки.

Якщо будь–який реквізит не заповнений або заповнений з порушенням вимог, то банк не має права приймати такий документ до виконання. У розрахункових документах не допускаються виправлення, незалежно від того, хто вносить ці зміни – клієнт чи банк. При цьому підприємства та фізичні особи несуть повну відповідальність за правильність внесених до розрахункових документів даних.

Документи, які надходять до банку, дійсні лише за наявності підписів, ідентичних підписам у банківській картці.

При готівкових розрахунках банківськими документами є грошові чеки та об'яви на внесок готівкою; у випадку безготівкових перерахувань – платіжні доручення, платіжні вимоги, платіжні вимоги–доручення, розрахункові чеки, акредитиви, векселі, банківські платіжні картки.

Платіжне доручення є розпорядженням обслуговуючому банку про перерахування визначеної суми на рахунок іншого підприємства, оформлене на спеціальному бланку.

При розрахунках платіжними дорученнями ініціатором платежу виступає платник. За бажанням у платіжному дорученні платник може вказати дату

валютування, тобто зазначену платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дату, починаючи з якої грошові кошти, переказані платником одержувачу, переходять у власність одержувача. Ця дата не може бути встановлена пізніше, ніж на десятій календарний день після складання платіжного доручення (без урахування дати його складання). Будь-яке перерахування (крім сплати податків і зборів до бюджету) повинно мати підставу, підтверджену документально.

Документами, що підтверджують правомірність платежу, можуть бути: договір, акт (виконаних робіт, наданих послуг, результатів перевірки фондами, податковими органами, звіряння тощо), накладна, рахунок-фактура, товаротранспортна накладна, лист, наказ, інше.

Банк реєструє всі здійснені операції з надходження та списання коштів з поточного рахунку в спеціальній виписці з особового рахунку з доданням виправдовуючих документів.

Виписка банку – це документ, який видається банком підприємству та відображає рух грошових коштів на поточному рахунку. Вона замінює собою регістр аналітичного обліку за операціями на поточному рахунку та одночасно є підставою для бухгалтерських записів.

Таким чином, виписка банку – це фактично другий примірник особового рахунку підприємства, відкритого банком.

Бухгалтер при отриманні виписки –здійснює наступні операції, які називаються бухгалтерським терміном – контирування виписки:

- виписка нумерується;
- перевіряється наявність виправдовуючих розрахункових документів, на підставі яких зараховані або списані кошти; перевіряється відповідність сум у виписці сумам виправдовуючих документів на перерахування чи зарахування коштів;
- проставляється кореспонденція рахунків відповідно до проведених

операцій.

Обробляючи виписки, бухгалтер повинен пам'ятати, що поточний рахунок для обліку на підприємстві – активний, а для банку – пасивний. Зберігаючи грошові кошти підприємства, банк вважає себе його боржником, тобто на цю суму має кредиторську заборгованість. Тому залишки грошових коштів і надходжень на поточний рахунок підприємства банк записує за кредитом поточного рахунку, а зменшення свого боргу (списання, видачу коштів) – за дебетом.

На полях перевіреної виписки напроти сум операцій і на документах, які додаються, проставляються коди кореспондуючих рахунків, а на документах вказуються ще й порядкові номери запису у виписці. Після цього на всіх доданих до виписки документах ставлять штамп «Погашено».

2.3 Управлінський облік грошових коштів на підприємстві

Господарська діяльність будь-якого підприємства передбачає рух фінансових ресурсів у формі їх надходження або витрачання.

Цей рух коштів у часі являє собою безперервний процес і визначається поняттям «грошовий потік», який включає численні види потоків, обслуговуючих фінансовогосподарську діяльність.

Головною складовою всіх фінансових операцій підприємства є грошові активи, які беруть участь в забезпеченні всіх видів господарської діяльності підприємства, зокрема, фінансових операцій.

Основними елементами грошових активів підприємства є наступні (рис.

2.7).

Грошові активи підприємства				
Грошові кошти, які можуть бути використані в даному періоді	Грошові активи в національній валюті	Грошові кошти в касі (рах. 30) Грошові кошти на рахунках в банку (рах. 31) Грошові документи (рах. 33) Грошові кошти в день (рах.33)	Грошові активи в іноземній валюті	Грошові кошти, які можуть бути використані у відстроченому періоді

Рисунок 2.7 – Склад основних елементів грошових активів підприємства

Наявність на підприємстві грошових коштів іноді пов'язана з тим, наскільки його діяльність є прибутковою.

Але такий зв'язок не завжди є очевидним. Підприємство може бути прибутковим за даними обліку і одночасно не мати грошових коштів.

Як правило, дефіцит грошових коштів виникає з наступних причин : зменшення розмірів продажу продукції або якогось її виду; зменшення рентабельності виробництва; несвоєчасного отримання оплати за доставлену продукцію від покупців; значного збільшення витрат на закупівлю сировини і матеріалів; незапланованих платежів податків чи внесків до позабюджетних фондів; необхідність сплати штрафних санкцій тощо.

Збільшення грошових коштів в активах підприємства може відбутись з наступних причин : збільшення обсягу продажу; підвищення цін на продукцію; незапланованого отримання заборгованості від покупців; зменшення обсягів закупівлі сировини і матеріалів; зменшення розмірів податкових платежів; отримання відстрочки по сплаті заборгованості постачальнику тощо.

Управління грошовими потоками підприємства характеризує основні функції регулювання грошових коштів, які повинні здійснюватись різними прийомами, способами.

На сьогодні цю роботу на підприємстві виконує головний бухгалтер, оскільки управління грошовими коштами – це тривалий, циклічний процес, який складається з декількох видів управлінських робіт.

В ньому також беруть участь працівники, які займаються оформленням платіжних документів, а також працівники, відповідальні за результати фінансової діяльності, витрачання грошових коштів.

Для прискорення обороту грошових коштів не можна обмежитись різними заходами. Необхідними є система заходів використання прогресивних форм і методів, які забезпечують раціональну організацію руху грошових коштів на всіх стадіях і етапах кругообігу.

Управління грошовими активами полягає в оптимізації їх загального середнього поточного залишку з позиції забезпечення постійної платоспроможності підприємства і передбачає виконання наступних завдань:

- визначення мінімальної необхідної потреби в грошових коштах для здійснення поточної господарської діяльності;
- диференціація мінімально необхідної потреби в грошових коштах по основних видах поточних господарських операцій;
- мінімізація втрат грошових коштів від інфляції;
- забезпечення прискорення оборотності грошових активів;
- забезпечення рентабельного використання тимчасово вільних грошових коштів;
- виявлення діапазону коливань залишку грошових коштів по окремих етапах майбутнього періоду;
- коригування потоку платежів для зменшення максимальної і середньої потреби в грошових коштах.

При вирішенні управлінських завдань повинні бути дотримані системний і системаційний підходи.

Системний підхід ґрунтується на тому, що всі дії, рух грошових коштів розглядається у взаємозв'язку, а наслідки кожного враховуються для вирішення наступних завдань.

Ситуаційний підхід передбачає в кожному окремому випадку вихід із ситуацій, що склались на даний момент.

Визначення мінімальної необхідної потреби в грошових коштах для здійснення поточної господарської діяльності базується на розрахунку грошових потоків на поточних господарських операціях, які відбуваються на підприємстві.

Диференціацію мінімально необхідної потреби в грошових коштах по основних видах поточних господарських операцій доцільно проводити тим підприємствам, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю.

Метою такої диференціації є виділення із загальної мінімальної потреби в грошових активах валютну частину для забезпечення формування необхідних валютних фондів.

Основою для диференціації є використання даних по внутрішніх і зовнішньоекономічних господарських операціях підприємства.

Виявлення діапазону коливань залишку грошових коштів по окремих етапах майбутнього періоду здійснюється по підсумкових показниках плану надходжень і витрачань грошових коштів в розрізі окремих місяців (кварталів, декад, років).

При цьому не менш важливим є значення мінімального, максимального та середнього залишку грошових потоків.

Коригування потоку платежів для зменшення максимальної і середньої потреби в грошових коштах відбувається в два етапи :

– регулюються декадні строки витрачання грошових коштів (при ув'язці їх з надходженням) для мінімізації залишків грошових коштів в межах

кожного місяця (кварталу);

- оптимізується розмір середнього залишку грошових активів з урахуванням передбаченого резервного запасу цих активів.

Забезпечення прискорення оборотності грошових активів полягає у пошуку резервів такого прискорення. Основними з них є :

- прискорення інкасації грошових коштів, при якому скорочується залишок грошових активів в касі;

- скорочення розрахунків готівкою, оскільки готівка збільшує залишок грошових коштів в касі і скорочує строк користування власними грошовими активами на період проходження платіжних документів постачальника;

- скорочення обсягу розрахунків з постачальниками акредитивом і чеками, так як вони вилучаються на тривалий період і потребують резервування їх на спеціальних рахунках в банках.

Забезпечення рентабельного використання тимчасово вільних грошових коштів проводиться за наступними заходами :

- узгодження з банком умов поточного зберігання залишку грошових коштів з виплатою депозитного відсотку;

- використання короткострокових грошових інструментів для тимчасового зберігання вільних грошових активів;

- використання короткострокових фондових інструментів для розміщення резерву грошових активів, але за умови їх ліквідності на фондовому ринку.

Мінімізацію втрат грошових коштів від інфляції шляхом протиінфляційного захисту краще проводити окремо по :

- національній валюті – забезпечує. Якщо норма рентабельності по використаному часовому вільному їх залишку не нижче темпу інфляції;

- іноземній валюті – забезпечується вибором відповідної валюти.

При розгляді основних принципів управління грошовими коштами можна

виділити наступні етапи: аналіз руху грошових коштів; планування грошових потоків; визначення оптимального рівня грошових коштів.

Аналіз руху грошових коштів проводиться за даними звітного періоду. Результатом цього аналізу є побудова для грошового потоку звичайного балансового рівняння (формула 2.1) :

$$ГК_{\text{пп}} + ГК_{\text{п}} = ГК_{\text{к}} + ГК_{\text{в}}, \quad (2.1)$$

де, $ГК_{\text{пп}}$ – залишок грошових коштів на початок періоду (наводиться з балансу),

$ГК_{\text{п}}$ – сумарний потік грошових коштів за період,

$ГК_{\text{к}}$ – залишок грошових коштів на кінець періоду (наводиться в балансі);

$ГК_{\text{в}}$ – сумарне вилучення грошових коштів за період.

Аналіз руху грошових коштів виявляє розбіжності між величиною грошових потоків підприємства звітного періоду і отриманим за цей період прибутком.

При цьому аналіз проводиться по таких напрямках : поточна (основна), інвестиційна, фінансова діяльність та інші операції з грошовими коштами. Тобто виділяються всі операції, які так чи інакше пов'язані з рухом грошових коштів. Це можна зробити шляхом :

1) аналізу оборотів грошових коштів :

а) по рахунку 30 «Готівка» в розрізі центрів відповідальності за кожною операційною касою чи касиром, а також за видами валют;

б) по рахунку 31 «Рахунки в банках» (призначений для обліку наявності та руху грошових коштів, які знаходяться на рахунках в банку і які можуть бути використані для поточних операцій);

в) по рахунку 33 «Інші кошти» в розрізі видів грошових

документів;

2) прямий метод, за яким обчислюється отримання грошових коштів (виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), аванси отримані) та їх витрачання (оплата рахунків постачальників, повернення отриманих короткострокових позик). Вихідним елементом є виручка від реалізації.

Метод передбачає перевірку дебетових та кредитових сторін рахунків, призначених для обліку руху грошових коштів (всі вони формуються в Головній книзі) та класифікацію цих операцій відповідно до видів діяльності, якими займається підприємство;

3) непрямий метод, який ґрунтується на ідентифікації і обліку операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів, і наступному коригуванню чистого прибутку. Вихідним елементом є прибуток. Цей метод ґрунтується на аналізі звітності.

Аналіз доцільно починати з оцінки зміни в окремих статтях активів підприємства та їх джерел, потім коригувати дані різних рахунків (13 «Знос необоротних активів», 20 «Виробничі запаси», 22 «МШП», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з іншими дебіторами», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» тощо) які впливають на розмір прибутку.

Планування грошових коштів здійснює бухгалтер, який обчислює можливі джерела надходження і витрачання грошових коштів.

Головною метою розробки планів є синхронність та витрачання грошових коштів, а також прискорення обороту грошей. Це досягається вирішенням наступних завдань :

- пошуку джерел і встановлення розмірів грошових надходжень, можливостей їх збільшення;
- обґрунтування обсягу і черговості всіх платежів, які підлягають

сплаті в даному періоді;

- збалансування витрат з джерелами їх покриття для вчасного виконання всіх фінансових зобов'язань;
- обґрунтування розмірів «тимчасово вільних коштів» та їх ефективного витрачання.

Визначення оптимального залишку грошових коштів в касі та на поточному рахунку бухгалтер здійснює для того, щоб мати базовий запас грошових коштів для того, щоб мати базовий запас грошових коштів для :

- проведення поточних розрахунків;
- покриття непередбачених прогнозом витрат;
- забезпечення можливого або запланованого розширення діяльності підприємства.

Для цього необхідно оцінити загальний обсяг грошових коштів та їх еквівалентів; визначити частку грошових коштів, які потрібно мати на поточному рахунку, та вкласти в цінні папери.

Особливість перебігу фінансово-господарської діяльності у компанії обумовлює наявність характерних виключно їм рекомендації підвищення ефективності управління грошовим потоком, у межах яких формувалися різноманітні підходи до встановлення сутності даного явища.

Для підвищення ефективності управління грошовими потоками та достовірності результатів моделювання дуже важливо використовувати перевірені вихідні дані, які багато в чому залежать від такої якості фінансової звітності, яка виключає інформаційні усунення та невинуваті акценти та задовольняє симетричні інтереси її укладачів та користувачів.

Загальносистемними принципами якісної фінансової звітності запропоновано вважати цілісність, детермінованість, динамічність, синергізм та адаптивність.

Для планування потреби в грошових коштах на майбутні періоди

складається звіт про рух грошових коштів.

Він може складатись прямим (на основі первинних облікових документів), чи непрямим методами (на основі даних звітності, зокрема, Звіту про фінансові результати).

В останньому випадку звіт використовується лише для експрес-аналізу фінансового стану підприємства і не містить всіх даних, необхідних для оперативного управління підприємством.

Складання звіту про рух грошових коштів не залежить від термінів подання бухгалтерських балансів (тобто він може складатись так часто, як це необхідно), і може проводитись будь-якою періодичністю, необхідною для даного підприємства, наприклад, після кожної здійсненої операції; кожен день; в кінці місяця тощо.

В більшості випадків звіт про рух грошових коштів може складатись за даними реєстрів аналітичного обліку, на підставі яких здійснюється записи до Головної книги, журналів чи інших реєстрів синтетичного обліку.

Звіти про рух грошових коштів складаються безпосередньо в бухгалтерії. Це пов'язано з тим, що всі документи, пов'язані з рухом грошових коштів, надходять до бухгалтерії і за існуючим порядком ведення бухгалтерського обліку не можуть бути передані в інші підрозділи підприємства.

Кожен день бухгалтер обробляє банківські документи (визначає джерела надходжень і витрачання грошових коштів, перевіряє правильності складання первинних документів, проставляє кореспонденцію рахунків), а в кінці заносить в бланк звіту про рух грошових коштів відомості про надходження і виплату грошей за день (на основі виписок банку, звітів касира, а при великій кількості операцій – групувальних відомостей).

Звіт про рух грошових коштів надає керівництву підприємства оперативну і достовірну інформацію, яка реально відображає результати його повсякденної, в тому числі і фінансової, діяльності на найближчий час. Така звітність

призначена для внутрішнього використання, прийняття рішення керівництвом підприємства.

Характерною рисою внутрішньої бухгалтерської звітності є те, що вона практично завжди надається в порівняльній аналітичній формі, тобто містить поточні та історичні дані, а також прогнози дані, необхідні для того, щоб проаналізувати перспективи і динаміку бізнесу, зробити відповідні висновки.

Проаналізувавши основні показники діяльності підприємства ТОВ «АГРОТЕХ» можна дійти висновку, що на досліджуваній період спостерігалась тенденція послаблення господарського потенціалу, що в наслідку, призвело і до зниження благополуччя власників.

В той же час спостерігається скорочення зовнішніх джерел фінансування підприємства, як наслідок коефіцієнт незалежності підприємства росте, але стримує більш повне розкриття потенціалу підприємства.

Синтетичний облік на ТОВ «АГРОТЕХ» каси ведеться на рахунку 30 «Готівка» із відповідними субрахунками; інших коштів – на рахунку 33 «Інші кошти» також з відповідними субрахунками, а аналітичний облік, каси – у розрізі операційної каси, за касиром, за видам валют; інших коштів – у розрізі відділень зв'язку та інших установ (організацій), що приймають перекази за кожним первинним документом, який підтверджує здавання грошових сум.

Для планування потреби в грошових коштах на майбутні періоди на підприємстві складається звіт про рух грошових коштів.

Він може складатись прямим (на основі первинних облікових документів), чи непрямим методами (на основі даних звітності, зокрема, Звіту про фінансові результати).

В останньому випадку звіт використовується лише для експрес-аналізу фінансового стану підприємства і не містить всіх даних, необхідних для оперативного управління підприємством.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ КОНТРОЛЮ

3.1 Контроль операцій з грошовими коштами

Як відомо з П(С)БО 4 під грошовими коштами розуміють готівку, кошти на рахунках в банку та депозити до запитання. В ринкових умовах не можна розпочати господарську діяльність без наявності грошових коштів та без їх постійного поповнення. Грошові кошти забезпечують проведення поточних операцій. В діяльності підприємства між вхідними і вихідними грошовими потоками завжди є тимчасовий розрив, тому підприємство повинно тримати вільні грошові кошти на поточному рахунку. Крім того, діяльність підприємства не має чітко визначеного характеру, тому вони необхідні для виконання непередбачених платежів. Основні етапи обігу грошових коштів в ході виробничої діяльності наведені на рисунку 3.1.

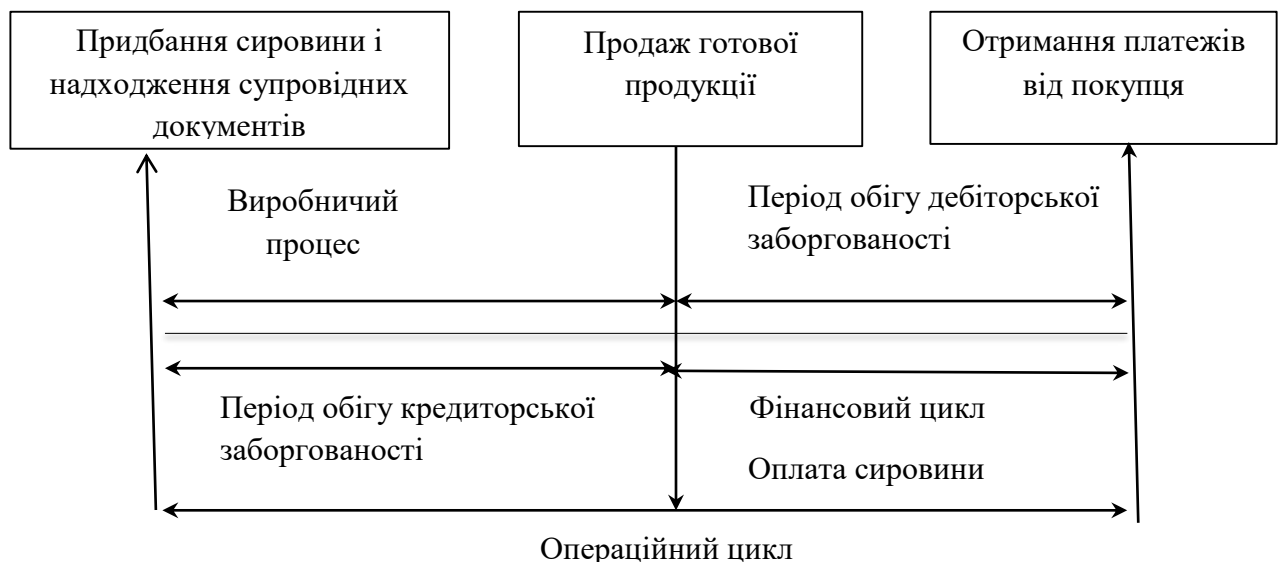

Рисунок 3.1 – Етапи обігу грошових коштів

Операційний цикл характеризує загальний час, протягом якого фінансові ресурси знаходяться в запасах і дебіторській заборгованості.

Фінансовий цикл – це час, протягом якого грошові кошти вилучені з обігу. Скорочення операційного і фінансового циклів в динаміці є позитивною тенденцією. При цьому операційний цикл може бути скорочений за рахунок прискорення виробничого процесу і оборотності дебіторської заборгованості, а також деякого зменшення періоду обороту кредиторської заборгованості.

Планування руху грошових коштів характеризується деталізацією всіх завдань по сферах діяльності, видах платежів, джерелах грошових надходжень, конкретизацією по часу (планування може здійснюватись на рік, квартал, декаду, декілька днів тощо).

На сьогодні більшість підприємств не планують рух грошових коштів, що призводить до постійної незбалансованості надходжень і витрачань грошових коштів, а саме до :

- надлишкового придбання сировини, матеріалів та інших запасів, що призводить до збільшення обсягу платежів, не забезпечених джерелами їх покриття, і одночасно – до «заморожування» грошей;
- нераціональному розподілу нематеріальних витрат в часі, однією з причин якого є їх нагромадження в окремих періодах без належної увязки з надходженнями грошових коштів;
- пасивної політики по відношенню до своїх боржників, тобто не вживаються відповідні заходи по скороченню простроченої заборгованості, майже не використовуються більш прогресивні форми розрахунків;
- невмілого маневрування грошовими потоками для скорочення касових розривів між надходженнями і витрачаннями в коротких проміжках часу;
- недостатньо ефективного використання тимчасово вільних коштів.

Планування грошових коштів може відбуватись в декілька етапів (табл.

3.1.)

Таблиця 3.1 – Етапи планування грошових потоків підприємства

№ етапу	Мета етапу	Зміст етапу
I	Розрахунок обсягу очікуваних грошових надходжень	Основним джерелом надходження грошових коштів є виручка від реалізації продукції (товарі, робіт, послуг), дані про яку містяться в укладених договорах, контрактах з покупцями, замовниками. При визначенні обсягу і строку таких надходжень слід брати до уваги форми розрахунків, терміни оплати рахунків та ін. Іншими надходженнями можуть бути доходи від операцій з цінними паперами, продажу надлишкових цінностей, виконання інвестиційних проектів тощо.
II	Розрахунок обсягу очікуваних грошових витрачань	Основним елементом цього розрахунку є розмір платежів по основних статтях витрат, для визначення якого використовуються первинні документи. При обґрунтуванні відповідної статті до уваги беруться обсяги виробництва продукції, норми витрат на її виготовлення, планові ціни на придбання запасів. В договорах про заключні поставки можна отримати інформацію про строки і розміри оплати. Тут також передбачається розмір витрат на заробітну плату, оплату податків та інших відрахувань до бюджету тощо.
III	Збалансування надходжень та витрачань грошових коштів	Цей етап є логічним продовженням попередніх двох етапів, на якому розраховують чистий грошовий потік шляхом порівняння прогнозних надходжень та витрачань.
IV	Розрахунок потреби в короткостроковому фінансуванні	Розраховується розмір короткострокової банківської позики, необхідної для забезпечення розрахованого грошового потоку, визначеного на III етапі. При цьому бажано враховувати мінімум грошових коштів на поточному рахунку для страхового запасу, а також для можливих не запланованих заздалегідь, інвестицій

Як свідчать матеріали ревізій, протягом останніх років збільшується

кількість зловживань з боку бухгалтерів підприємств. Почастішали випадки привласнення грошових коштів, в тому числі і додатково виділених із бюджету, за рахунок отримання готівки в установі банку, а також інші зловживання, пов'язані з фабрикуванням банківських документів.

Отже, перед ревізією операцій на рахунках в банку та інших грошових коштів стоять такі завдання:

- перевірка своєчасності, законності, достовірності операцій, відображених на рахунках в банку після надходження і списання грошових коштів.

- контроль за використанням грошових коштів суворо за цільовим призначенням.

- контроль за своєчасністю надходження і перерахування коштів по розрахунках з постачальниками і підрядниками, покупцями та замовниками, бюджетом, банками по позиках, з робітниками і службовцями із розрахунків по заробітній платі.

- контроль за дотриманням правил та форм розрахунків із покупцями та замовниками.

- контроль за законністю і правильністю операцій з іншими грошовими коштами.

Джерелами ревізії операцій на рахунках банку є:

- виписки банку по відповідних рахунках (субрахунках) з додатками, що є підставою для проведення прибутково–видаткових операцій.

- копії платіжних доручень, доручень–вимог, заяв на виставлення акредитива, книжки грошових та розрахункових чеків і т.д.

- книги аналітичного обліку інших грошових коштів.

- облікові реєстри по рахунках № 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти», Головна книга, Баланс.

Після інвентаризації ревізор починає ревізію касових операцій. Вона

проводиться суцільним методом перевірки видаткових та вибірково методом перевірки прибуткових касових документів. При цьому перевіряється правильність їх оформлення (наявність підписів на отримання, заповнення реквізитів, підписів керівника і головного бухгалтера, номера документа і дати здійснення операції, номера кореспондентського рахунка тощо) й законності здійснення касової операції.

Необхідно пересвідчитись, чи всі касові прибуткові і видаткові ордери та інші документи заповнені чорнилом чітко, ясно, без помарок (ніякі підчищення і виправлення в цих документах не допускаються).

У процесі ревізії потрібно перевірити, чи не суміщали виконання обов'язків касира особи, які працюють на посаді бухгалтера; чи не отримували виручку від реалізації матеріальних цінностей особи, зв'язані з їх виробництвом або відповідальні за їх зберігання.

Перевіряючи касову дисципліну, слід сконцентрувати увагу на можливих випадках використання грошей не за цільовим призначенням (наприклад, на господарські потреби) із сум, що отримані на виплату заробітної плати, використання касової виручки понад установлені норми, на своєчасність повернення до банку невикористаних коштів, а також їх повноту, здачу в банк сум за іншими надходженнями.

При складанні прибуткових та видаткових касових ордерів вказується підстава їх складання. Дані документи повинні бути погашені штампом або написом «Оплачено», «Одержано» із зазначенням дати і підписом касира. Відсутність штампів погашення створює умови для повторного їх використання. При перевірці прибуткових та видаткових касових ордерів потрібно також перевіряти додані до них документи.

Під час перевірки журналу реєстрації слід звернути увагу на роздільну нумерацію прибуткових і видаткових касових ордерів. Пропущення порядкових номерів може свідчити про факти порушень. Щоб їх виявити, потрібно

перевірити, чи відсутні касові ордери зберігаються на підприємстві в окремій папці для анульованих ордерів.

Результативною може бути перевірка правильності реєстрації грошових чеків. Після щомісячного підрахунку кількості виписаних чеків і їх суми слід звірити ці дані з відповідними даними за касовими звітами. У разі виявлення розбіжностей з'ясовуються їхні причини.

Під час ревізії доцільно в'яснити, чи не передав керівник свого права першого підпису іншій особі, виявити факти видачі грошей за ордерами чи платіжними відомостями, підписаними лише головним бухгалтером.

Під час проведення ревізії касових операцій обов'язково вивчаються матеріали попередніх зовнішніх перевірок, наявність актів раптових інвентаризацій кас (не менш як один раз на квартал), що повинні проводитись комісією підприємства, акти передачі касової готівки на період відпустки касира та наявність наказів по підприємству.

Перевірка повноти і своєчасності оприбуткування готівки по касі проводиться:

- зіставленням прибуткових касових ордерів на отримання готівки з банку із записами в касовій книзі, у тому числі й по валютних коштах, облік яких має вестися окремо, а також із відповідними записами у виписках із банку. Перевірка проводиться за сумами та датами отримання грошей.

- зіставленням сум і дат на оприбуткування виручки в прибуткових касових ордерах із датами і сумами, проставленими у документах на реалізацію продукції готівкою, основних фондів та інших матеріальних цінностей (за даними складу, цеху) в кореспонденції з рахунком 70 «Дохід від реалізації»;

- зіставленням сум і дат у прибуткових касових документах і касовій книзі з первинними документами на сплату комунальних послуг та документами про надходження від об'єктів соціальної сфери підприємств побутового обслуговування і громадського харчування, підсобних господарств, що

знаходяться на балансі підприємства у кореспонденції із субрахунком 23 «Виробництво»;

– зіставленням сум і дат у прибуткових касових документах з первинними документами про надані послуги чи відпущені матеріальні цінності стороннім організаціям при проведенні вибіркового зустрічного перевірок на об'єктах, яким надано такі послуги. При цьому контролюється достовірність і повнота оприбуткування повернутих підзвітних сум по касі з даними журналу-ордера «Розрахунки з підзвітними особами» по кредиту рахунків 372 і по дебету 301 рахунків по руху підзвітних сум стосовно працівників та зіставленням ідентичності їх підписів.

Згідно з порядком ведення касових операцій щодо використання готівкових коштів встановлені такі обмеження:

– підприємство зобов'язане використовувати готівку, отриману в банку згідно з цілями, вказаними в чеку. У випадку порушення нараховується штраф на суму використаної не за цільовим призначенням готівки;

– сума платежу одного підприємства іншому не повинна перевищувати 10 тис. грн. протягом робочого дня. При цьому кількість підприємств, з якими проводяться розрахунки, не обмежується. При порушенні сума виплаченої готівки понад 10 тис. грн. додається до залишку готівки в касі одноразово в день здійснення даної операції і порівнюється із встановленим лімітом з моменту здійснення порушення і до моменту його виявлення контролюючими органами;

– підприємство, яке має заборгованість перед бюджетом, зобов'язане проводити оплату праці виключно готівкою, отриманою з рахунку в банку. В іншому випадку застосовуються санкції. При цьому виплати, не пов'язані з оплатою праці, дозволяються;

– видача готівки під звіт проводиться за умови повного звітування підзвітної особи за попередній аванс.

Перевірка дотримання ліміту готівки каси — обов'язкове питання ревізії.

Воно регламентується Постановою Національного Банку України «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 29.12.2017 № 148. Перевірка готівкових видатків здійснюється зіставленням записів у касовій книзі й касовому звіті з доданими видатковими касовими документами (видаткові касові ордери, платіжні відомості по виплаті заробітної плати, допомог, лікарняних, відпускних, відомості на виплату підзвітних сум, депонованої заробітної плати);

При перевірці видачі підзвітних сум потрібно перевірити журнал–ордер, який ведеться для обліку розрахунків з підзвітними особами. При цьому перевірка здійснюється по кожній особі, яка отримала кошти під звіт. Перевірці підлягають наявні авансові звіти про використання готівки на потреби виробництва, господарські потреби, придбання матеріальних цінностей, закупівлю сільськогосподарської продукції тощо, а також додані первинні документи (накладні, чеки, розрахунки, квитанції, акти закупівлі, квитанції на закупки сільськогосподарської продукції від населення тощо).

Перевіряючи видані суми готівки під звіт, пов'язані зі службовим відрядженням, проводять розрахунок правильності їх визначення. Слід пам'ятати, що після повернення особа, яка була у відрядженні, протягом 3 робочих днів після повернення має подати в бухгалтерію звіт про витрачання готівки, а не витрачену готівку повернути в касу.

Законність видачі грошей з каси на виплату заробітної плати та на інші виплати по платіжних відомостях перевіряється зіставленням сум і дат у касовій книзі; касовому звіту, видаткових касових ордерах із доданими відомостями на виплату зарплати, лікарняних з особистими рахунками з нарахування зарплати або з розрахунково–платіжними відомостями, лікарняними листами, журналом обліку депонованих сум та іншими документами.

Платіжні відомості на виплату зарплати, премій перевіряються у такій

послідовності:

- відповідність платіжних відомостей розрахунковим відомостям;
- правильність підсумовування і дублювання їх прописом;
- наявність на платіжних відомостях підписів керівника і головного бухгалтера, працівників, які склали і перевірили їх;
- наявність підписів одержувачів грошей;
- наявність записів про депонування сум.

Бувають випадки, коли по касі списується готівка за сплаченими раніше вилученими з архіву документами, тому доцільно звіряти платіжні відомості з табелями обліку робочого часу.

За допомогою ревізії слід звірити дані видаткових касових ордерів з сум готівки, яку було здано до банку за квитанціями.

При списанні готівкових сум на виплату зарплати особам неспискового складу за видатковими касовими ордерами або платіжними відомостями треба зіставити суми та підписи осіб у платіжних документах із підписами і сумами у трудових угодах, а також провести зустрічні перевірки достовірності виконаних робіт та отриманих коштів.

Перевірка відповідності сум в облікових регістрах включає:

- звіряння сум, що відображені у відомості та журналі–ордері «Каса» по дебету рахунка 301 «Готівка в національній валюті», із даними журналу–ордера «Поточний рахунок» кредит рахунка 311 «Поточні рахунки в національній валюті» та відповідних реєстрів з іншими поточними рахунками у банках, у тому числі валютних;
- звіряння підсумкових сум відомості, журналу–ордеру «Каса» із даними Головної книги;
- звіряння відповідності сальдових залишків по рахунках 301 «Готівка в національній валюті» із даними Головної книги та відповідними рядками

балансу.

Бухгалтерський облік готівки в іноземній валюті проводиться на рахунку 302 «Готівка в іноземній валюті».

Порушеннями правильності оформлення касових документів вважаються:

- відсутність підписів керівника, головного бухгалтера;
- відсутність доручення чи неправильне оформлення доручення при виплаті третій особі (на видатковому касовому ордері вказується номер, дата і місце видачі документа, що засвідчує особу фактичного отримувача грошей);
- невідповідність суми касового видаткового ордера сумі, що дозволена керівником за заявою, незрозумілість підпису, відсутність знаку погашення документів;
- наявність при касовому ордері фіктивних документів. Такі документи необхідно негайно вилучити, залишивши їх копії чи розписку про вилучення

Важливою ділянкою ревізії касових операцій є перевірка правильності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Такий контроль проводиться при розгляді первинних касових документів та звітів касира.

Ревізору необхідно звернути особливу увагу на ці моменти, тому що внаслідок допущених тут «помилки» проводяться записи на рахунки, що дають можливість списувати суми, які розкрадаються. Ревізор повинен зіставити суми, що позначені по дебету рахунка «Готівка», із записами по кредиту кореспондуючих рахунків у відповідних журналах–ордерах, а по операції, що відображені по кредиту цього рахунка, – з кореспондуючими рахунками по дебету, у відповідних відомостях. Записи журналів–ордерів та відомостей звіряються із записами в Головній книзі.

Результати ревізії каси можна оформляти окремим актом або виділяти їх окремим розділом у загальному акті ревізії.

Ревізія каси насамперед передбачає встановлення наявного стану

збереження готівки в касі. Тому першим етапом ревізії є раптова інвентаризація наявності грошових коштів та інших цінностей, які є в касі підприємства. Інвентаризація проводиться за участю касира і головного бухгалтера.

Якщо з поважних причин (хвороби) касир не є присутнім при ревізії, то призначається спеціальна комісія в складі керівника, головного бухгалтера, ревізора та представника громадськості.

Згідно з правилами проведення інвентаризації ревізор має отримати від касира останній звіт з документами за поточний день і розписку, де вказано, що гроші, які надійшли в касу, оприбутковані і відповідно відображені як в прибуткових, так і у видаткових касових ордерах, а всі наявні документи представлені ревізору. Даний звіт подається в бухгалтерію.

Наступним етапом перевірки є перерахунок готівки в касі, який спочатку проводиться касиром, а потім ревізором. Як правило, вся готівка в касі перераховується покупюрно.

Під час ревізії в касі можуть знаходитися відомості на зарплату, строк виплати по яких не закінчено протягом 3 днів. В даному випадку ревізор перераховує фактично виплачені суми і в акті ревізії їх відмічає в IV розділі акта окремим рядком.

Після визначення суми грошових коштів та наявності грошових документів в касі підприємства проводиться порівняння фактичних результатів із даними бухгалтерського обліку.

По кожному виявленому порушенні, які перелічені у розділах «Акту перевірки дотримання порядку ведення операцій з готівкою», ревізор записує відповідні висновки. Якщо є розбіжності між даними бухгалтерського обліку і фактичними даними, то ревізор зобов'язаний взяти пояснення від касира.

У випадку виявлення фактів видачі готівки без належного оформлення первинних документів і за відсутності підписів (керівника, головного бухгалтера)

такі дані вказуються в акті окремо з прикладеними поясненнями касира.

При перевірці фактичної наявності грошових документів, цінних паперів в кожному окремому випадку визначається достовірність кожного документа, правильність його оформлення та сума.

При цьому перевіряється кожний документ окремо із зазначенням в акті назви, номера серії та загальної суми.

Одночасно ревизор перевіряє умови збереження грошей в касі. При цьому з'ясовується:

- наявність сигналізації і охорони касового приміщення;
- забезпечення схоронності грошей при одержанні і здачі їх в установу банку;
- збереження ключів–дублікатів;
- правила ведення касової книги, своєчасність записів в ній;
- наявність зобов'язань про матеріальну відповідальність касира в особовій справі;
- зберігання чекових книжок.

Для збереження грошових коштів і здійснення розрахунків установи банку відкривають всім підприємствам незалежно від форм власності поточні, депозитні рахунки у національній та іноземній валюті, субрахунки для філій, представництв а також поточні бюджетні рахунки у національній валюті України.

Починаючи перевірку банківських операцій, ревизор спочатку з'ясовує, які рахунки відкрито підприємству, організації в установах банку.

Під час ревізії операцій на рахунках коштів в банку необхідно провести зустрічні перевірки, а головне, ретельно перевірити взаємопов'язаність первинних документів по однорідних операціях. Для цього зіставляють дані записів бухгалтерського обліку та первинних документів.

Зловживання, якщо вони існують, бажано виявляти на самому об'єкті

перевірки, не сподіваючись на те, що необхідні результати встановлюватимуться безпосередньо в установі банку.

Не виключено, що деякі працівники банку можуть бути причетними до різних зловживань, що не раз підтверджували результати ревізій.

Ревізія операцій на рахунках в банку починається з перевірки наявності усіх виписок банку за поточним рахунком і відповідності зазначених у них показників даним бухгалтерського обліку. При цьому виписки перевіряються у хронологічній послідовності для того, щоб в'ясувати, чи правильно перенесено залишок з попередньої виписки до наступної.

Не менш важливо пересвідчитись у правильності відображення в обліку сум оборотів за дебетом і кредитом поточного рахунка.

За умови, якщо бухгалтерські проведення за банківськими операціями складено правильно, розбіжностей між залишками коштів і сумами оборотів за даними бухгалтерського обліку не може бути.

Якщо є розбіжності, то ревізор уважно їх розглядає, щоб переконатися в тому, чи були зловживання при цьому з боку працівників бухгалтерії.

Одне з найважливіших і обов'язкових завдань ревізії операцій на рахунках в установі банку – перевірка достовірності виписок, які банк надає підприємству, наявності штампів і підписів працівників установ банку на документах, що додаються.

Ревізор перевіряє наявність усіх додатків до виписок, що засвідчують здійснення тієї чи іншої операції (платіжні доручення, платіжні вимоги–доручення, квитанції і т.д.).

У тому випадку, якщо відсутні додатки, які підтверджують здійснені операції або у виписках є виправлення, –підчищення, ревізор зобов'язаний взяти копії всіх документів в установі банку.

Враховуючи те, що усі банківські установи в Україні перейшли на комп'ютерну систему обліку і банківські виписки видаються клієнтам на кожний

день здійснення операцій, необхідно звірити вхідні і вихідні залишки не лише за випискою, а й за датами здійснення попередніх операцій.

Це дає змогу виявити зничені банківські виписки за конкретний день, за якими проводяться дві операції – надходження коштів і перерахування різним організаціям в рахунок оплати товарів (робіт, послуг), які за даними бухгалтерського обліку не оприбутковуються і не знаходяться в залишках при проведенні інвентаризації.

Ревізор повинен звірити номери корінців грошових чеків з банківськими виписками, пам'ятаючи про те, що три останні цифри номера чека заносяться до виписки, а вже потім перевірити одержання і повноту оприбуткування грошових коштів за касовою книгою.

Якщо у банківській виписці відсутній номер корінця чека, а сам чек у чековій книжці відображено як зіпсований, то це свідчить про можливі зловживання. В такому разі необхідно провести зустрічну перевірку в установі банку по даній операції.

Якщо виникають розбіжності між аналітичним і синтетичним обліком по операціях з поточним рахунком, – то необхідно, аж до звірки із Головною книгою, переконатись у правильності складання журналу–ордера по поточному рахунку. При цьому перевіряється кореспонденція рахунків та визначення сум оборотів.

Оскільки у виписці банку є лише цифрові дані, то ревізоріві важливо знати побудову та код умовних цифрових позначок змісту операцій. При цьому необхідно знати, що записи у виписці мають протилежне значення для підприємств і означають по дебету – зменшення коштів, а по кредиту – надходження коштів.

Наприклад, код 1 у дебеті виписки свідчить про списання коштів з рахунку на підставі платіжного доручення, а у кредиті – зарахування на цей рахунок

згідно з доданою до виписки копією платіжного доручення.

Код 2 відображає зміст записів у виписці аналогічно до коду 1, але підставою для записів є платіжні вимоги–доручення.

За даними кодів суцільним методом перевіряють повноту надходження грошей на рахунок банківської установи.

Після порівняння виписок банку з доданими до них первинними документами, встановлення правильності підрахунків сум оборотів, початкового і кінцевого сальдо ревизору необхідно перевірити сутність господарських операцій, а саме законність надходження або списання грошових коштів з рахунку підприємства.

З цією метою, крім взаємного звіряння (порівняння сум за відповідними документами), необхідно пересвідчитись у реальності здійснення господарської операції.

Практика КРР показує, що трапляються випадки, коли підприємства перераховують гроші за придбані товари, які насправді не надійшли на склад; надійшли, але не того асортименту, що зазначено в документах; перераховані за придбання матеріальних цінностей і віднесені в дебет рахунків по обліку витрат, а фактично одержані цінності відображено в обліку по дебету «Матеріали» і кредиту «Розрахунки з підзвітними особами».

Особливо ретельно повинні перевірятись оплачені лімітованими чеками залізничні накладні, рахунки та квитанції інших організацій і установ. Практика перевірки свідчить, що оплачені розрахунковими чеками документи повторно додаються до авансових звітів підзвітних осіб і вдруге оплачуються.

За результатами ревізії складають проміжний акт, в якому вказуються пропозиції та заходи щодо попередження виникнення зловживань у майбутньому.

3.2 Розрахунок величини грошової маси в обороті підприємства

Ресурсний підхід, розроблений для оцінки ефективності діяльності роботи господарюючих суб'єктів, можна використати для вирішення деяких економічних проблем: визначення кількості грошей (маси грошей, фінансових ресурсів), що перебувають в обороті підприємства; визначення структури фінансових ресурсів.

Грошова маса являє собою сукупний обсяг коштів, які обслуговують господарський оборот підприємств і держави. Для аналізу обсягу грошової маси використовують різні грошові агрегати: агрегат М1 – включає готівку в обігу та кошти на поточних рахунках; агрегат М2 – включає агрегат М1 плюс термінові й ощадні вклади в комерційних банках (до чотирьох років); агрегат М3 – агрегат М2 плюс ощадні вклади у спеціалізованих кредитних установах; агрегат М4 – включає агрегат М3 плюс депозитні сертифікати комерційних банків.

Попит на гроші розглядається на рівні народного господарства, підприємства, індивіда.. Вони служать засобом заощадження. Зміна грошової маси, що перебуває в обігу, впливає на стан економіки підприємства.

В економічній теорії існують різні підходи до визначення попиту на гроші. Прихильники кількісної теорії попиту на гроші виходять з рівняння обміну, запропонованого Й.Фішером (формула 3.1):

$$G^* \cdot n = \varphi \cdot Q, \quad (3.1)$$

де G^* – кількість грошей, що перебувають в обігу,

n – швидкість обертання грошей,

φ – рівень цін,

Q – реальний обсяг виробництва.

Прихильники кількісної теорії акцентують увагу на ролі грошей як засобу платежу. Попит на гроші визначається тим, скільки їх необхідно, щоб здійснювати платежі.

Рівняння обміну ілюструє, що кількість грошей, які перебувають в обігу підприємства, дорівнює відношенню обсягу реалізації до швидкості обертання грошей (формула 3.2):

$$M^d = \frac{y * Q}{n}, \quad (3.2)$$

З рівняння випливає, що величина попиту на гроші залежить від рівня цін, обсягів виробництва і швидкості обертання грошей. При більш високому рівні цін споживається більше грошей для виготовлення продукції.

Прихильники цієї теорії схиляються до думки, що швидкість обертання грошей є сталою.

Критики кількісної теорії (Д.Кейнс) вважають, що швидкість обертання – величина змінна і залежить від впливу безлічі факторів, що створюють мотив заощадження.

Д.Кейнс у праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка, грошей» назвав свою теорію до попиту на гроші «теорією переваги ліквідності». Він виділив три причини, що спонукають людей зберігати частину їх багатств у формі ліквідних грошових активів:

- люди тримають деяку частину своїх активів у формі грошей для використання їх як засобу платежу. Д.Кейнс назвав це мотив збереження грошей трансакційним.
- збереження частини активів у формі грошей пояснюється бажанням розпоряджатися ними у формі готівки в майбутньому. Д.Кейнс назвав цю обставину мотивом обережності збереження частини активів у формі грошей.
- господарюючі об'єкти будуть тримати частину своїх активів у

ліквідній формі поєднане з великим ризиком (спекулятивний мотив).

Отже, згідно з Д.Кейнсом, індивіди можуть тримати своє багатство або у грошах, або у вигляді цінних паперів.

Д.Кейнс виявив таку тенденцію: величина попиту на гроші постійно зростає з падінням норми позичкового відсотка на ринку цінних паперів.

Сучасна теорія поєднує класичну кількісну теорію і теорію Д.Кейнса. Вона враховує таке:

- на величину попиту впливають відсоткові форми нагромадження, що дають відсотки, і безвідсоткові – заощадження, депозити, нерухомість, товари тривалого користування.

- відсоткова ставка впливає на попит на гроші не лише внаслідок того, що норма відсотка являє собою альтернативну вартість збереження грошей.

- багатство – один із визначальних факторів попиту на гроші.

- існують зміни в очікуваннях.

- наявність інфляції.

Сучасна теорія попиту на гроші не відкидає рівняння обміну, вважає, що швидкість обертання грошей є змінною, залежною від номінальної норми відсотка.

У своїй господарській діяльності господарюючі суб'єкти користуються різними грошовими агрегатами, основним з яких є агрегат M1, необхідний для фінансування виробництва продукції та її реалізації.

Тому основну увагу приділимо саме цьому грошовому агрегату, а інші розглядати не будемо.

Нами доведено, що рівняння обміну (формула 3.4) не може бути використане для розрахунку кількості грошей, які перебувають в обігу підприємства і потрібні для реалізації продукції.

Алгоритм вирішення завдання, складові фінансових ресурсів мають бути взаємозв'язаними із складовими економічних витрат, які забезпечують обсяг

реалізації продукції.

Для випуску продукції потрібні: основні засоби і нематеріальні активи (C_o); оборотні кошти ($C_{об}$) (для забезпечення матеріальних та інших витрат і виплати заробітної плати) та гроші, джерелом яких буде валовий прибуток ($C_{п}$).

Фінанси, необхідні для платежів, джерелом яких є прибуток ($C_{п}$), можна визначити як частку від ділення річного прибутку (Π) на річну кількість оборотів цієї частини фінансових результатів ($n_{об}$). Ця кількість оборотів дорівнює кількості оборотів оборотних коштів (формула 3.3):

$$C_{п} = \frac{\Pi}{n_{об}} \quad (3.3)$$

Загальна сума фінансів, що перебувають у кругообігу (Γ'), буде дорівнювати сумі всіх складових, що забезпечують випуск продукції.

При розрахунку кількості грошей, необхідних для операційної діяльності, варто зе врахувати потребу у страховому (резервному), компенсаційному та інвестиційному (спекулятивному) залишках грошових активів. Загальний розмір грошових активів визначається шляхом підсумування потребі в окремих видах активів (формула 3.4):

$$\Gamma'o = C_o + C_{пок} + C_{об} + C_{п} + \Gamma_{ст} + \Gamma_{к} + \Gamma_{і}, \quad (3.4)$$

де $\Gamma'o$ – загальний розмір коштів, необхідних для операційної діяльності, грн,

C_o – вартість основних засобів і нематеріальних активів підприємства, грн,

$C_{пок}$ – витрати на погашення основних засобів, грн,

$C_{об}$ – оборотні активи, грн,

$C_{п}$ – гроші, джерелом яких є прибуток, грн,

$\Gamma_{ст}$ – страховий (резервний) залишок коштів, грн,

G_k – компенсаційний залишок грошових активів, грн,

G_i – інвестиційний (спекулятивний) залишок грошових активів, грн.

Для розрахунку суми страхового залишку грошових активів використовується наступна формула (формула 3.5):

$$G_{ст} = G'_{о} + K_{в}, \quad (3.5)$$

де, $G_{ст}$ – сума страхового залишку грошових активів підприємства,

$K_{в}$ – коефіцієнт варіації надходження коштів на підприємство у звітному періоді.

Потреба в компенсаційному залишку грошових активів планується в розмірі, визначеному угодою про банківське обслуговування. Якщо угода з банком, що здійснює розрахункове обслуговування підприємства, таку вимогу не містить, цей вид залишку грошових активів не планується.

Потреба в інвестиційному (спекулятивному) залишку грошових активів планується, виходячи з фінансових можливостей підприємства, тільки після того, як повністю забезпечено потребу в інших видах залишків грошових активів, тому ця частина грошей грошових активів не втрачає своєї вартості в процесі збереження, їх сума верхньою межею не обмежується. Критерієм виступає необхідність забезпечення більш високого коефіцієнта рентабельності короткострокових інвестицій порівняно з коефіцієнтом рентабельності операційних активів.

З огляду на те, що залишки грошових активів трьох останніх видів є певною мірою взаємозамінними, загальна потреба в них при обмежених фінансових можливостях підприємства може бути відповідно скорочена.

Модель Міллера–Орра являє собою ще складніший алгоритм визначення

оптимального розміру залишків грошових активів. Вихідні положення цієї моделі передбачають наявність визначеного розміру страхового запасу і визначену нерівномірність у надходженні й витраті коштів, а відповідно, і залишку грошових активів. Мінімальна межа формування залишку грошових активів береться на рівні страхового залишку, а максимальна – на рівні триразового розміру страхового залишку.

Незважаючи на чіткий математичний апарат розрахунків оптимальних ум залишків грошових активів обидві наведені моделі (модель Баумоля і модель Міллера–Орра) поки що важко застосовувати у вітчизняній практиці фінансового менеджменту через такі причини:

- хронічна нестача оборотних активів не дає підприємствам змоги формувати залишок коштів у необхідних розмірах з урахуванням їх резерву;
- уповільнення платіжного обороту викликає значні (іноді непередбачені) коливання в розмірах грошових надходжень, що відповідно позначається на сумі залишку грошових активів;
- обмежений перелік короткострокових фондів інструментів, що перебувають в обороті, і їх низька ліквідність ускладнюють використання в розрахунках показників, пов'язаних з короткостроковими фінансовими вкладеннями.

3.3 Шляхи удосконалення обліку грошових коштів

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами у виробничо-фінансовій діяльності підприємств. Вони присутні на початковому та кінцевому етапі облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки.

Відсутність грошових коштів на рахунках підприємства паралізує діяльність підприємства, зупиняє виробничі процеси, знижує зацікавленість працівників, у зв'язку з несвоєчасними виплатами заробітної плати, призводить до несвоєчасної сплати податків та платежів до бюджету.

На ТОВ «АГРОТЕХ» до 2020 року використовувалась комбінована форма звіту про рух грошових коштів, у якому чистий рух коштів від операційної діяльності розраховувався за допомогою непрямого методу, а рух коштів від інших видів діяльності (фінансової та інвестиційної) – методом прямого підрахунку надходжень та видатків. За підсумками 2020–2021 років підприємство подає звіт в новому форматі, в якому рух грошових коштів від операційної діяльності розраховується за прямим методом. При цьому вітчизняні особливості формування звіту про рух грошових коштів призводять до неточності його показників та ускладнення контролю за правильністю їх формування.

З метою підвищення прозорості процедур складання звіту та забезпечення оптимальності їх перевірки запропоновано ряд змін до форми звіту про рух грошових коштів ТОВ «АГРОТЕХ».

Аналізуючи зміст НП(С)БО 1, додатків до нього та Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності можна дійти висновку, що при певному зближенні регламентацій щодо складання Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) з вимогами МСФЗ він (Звіт) ще не повністю задовольняє їм.

По–перше, рекомендуємо рух грошових коштів від операційної діяльності розкривати за допомогою двох методів : прямого та непрямого. Розрахунок зміни грошових коштів за непрямим методом слід залишити, оскільки така інформація є корисною при аналізі результативності діяльності підприємства. Переваги непрямого методу полягають в тому, що він дозволяє встановити взаємозв'язок між отриманим чистим прибутком підприємства та чистим грошовим потоком,

виявити найбільш проблемні місця в діяльності підприємства, оцінити динаміку всіх факторів, що впливають на обсяг чистого прибутку. Але для цього розрахунку краще передбачити другу частину Звіту (за аналогією другої частини Звіту про фінансові результати «Елементи операційних витрат»), в якій наводиться вплив факторів на відмінності між величиною чистого прибутку (збитку) за звітний період та зміною залишків грошових коштів.

По–друге, ми пропонуємо внести деякі зміни до статей I і II розділів Звіту, а саме: підвищити аналітичність даних рядка 270 «Інші платежі» у складі руху грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності та рядка 360 «Інші платежі» у складі руху коштів у результаті фінансової діяльності. Це зумовлене потребою у розкритті інформації щодо інвестиційної активності підприємства (рядок 270) та деталізації напрямів витрачання коштів за фінансовою діяльністю (рядок 360), що підвищить доступність і точність звітних даних, а також посилить контроль за напрямками витрачання коштів підприємства.

Вважаємо також за доцільне рух коштів у результаті надзвичайних подій відображати окремо, а не в складі трьох звичайних видів діяльності: операційної, фінансової та інвестиційної. Це зумовлено тим, що такий поділ не передбачений іншими стандартами та формами звітності, зокрема, звітом про фінансові результати, а отже такий поділ не є необхідним. На нашу думку, користувачі звітності потребують загальну інформацію про рух грошових коштів у результаті надзвичайних подій без існуючого детального поділу. Тим більше, що надзвичайні події для підприємства є надто рідким явищем.

Нами запропонована методика заповнення звіту про рух грошових коштів, яка, на відміну від вищезазначених, ґрунтується на безперервному оперативному збиранні даних для складання форми.

Суть її така: після того, як бухгалтер формує проведення під час або безпосередньо після здійснення конкретної господарської операції, він одночасно здійснює необхідні коригування та виділення сум. У кінці звітного

періоду вони переносяться до звіту про рух грошових коштів. Для цього може використовуватися модифікований Журнал реєстрації господарських операцій. (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Шапка модифікованого Журналу реєстрації господарських операцій для заповнення Звіту про рух грошових коштів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Σ	Коригування	Сума після коригування		Вид діяльності	Код статті в Звіті про рух грошових коштів
		Дебет	Кредит			Надходження	Видаток		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

На наш погляд, запропоновані зміни форми та методики складання звіту про рух грошових коштів на ТОВ «АГРОТЕХ» є позитивним і дозволять підвищити важливість інформації, яка міститься в звіті про рух грошових коштів підприємства, інтерес користувачів фінансової звітності до даної форми та її інформативність. В свою чергу, посилення аналітичної та інформаційної функції фінансової звітності, дасть змогу виявити причини незадовільного стану грошових потоків без надмірного виникнення в даних бухгалтерського обліку.

Під час дослідження теоретичних та правових засад діяльності внутрішньогосподарського контролю підприємств доведена необхідність чіткої регламентації обов'язкового запровадження прямого внутрішнього фінансового контролю.

Запропоновано план контролю за дотриманням касової та розрахунково-платіжної дисципліни в установі (у додатку В).

Таблиця 3.3 – Відомість виявлених відхилень по обігу готівки на підприємстві (рах.30.31.33)

№ з/п	Дата	С коштів у касі	Ліміт готівки в касі, грн.	ПКО, грн.	ВКО, грн.	С коштів у касі на кінець дня, грн.	Касова книга	Книга Журнал–головна	М.–о.1	Порушення	Вплив на фінансову звітність	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Запропоновано в ході проведення перевірки використовувати відомість виявлених відхилень по обігу готівки на підприємстві та відомість виявлених відхилень по операціям з коштами з поточного рахунку.

Таблиця 3.4 – Відомість виявлених відхилень по операціям з коштами з поточного рахунку (рах.31.32)

№ з/п	Дата	Платіжне доручення № від	Призначення згідно з дорученням	Виписка банку	Призначення за випискою банку	Згідно документом проведено платежі	Сума по книзі Журнал–головна, грн	Сума по М.–о. 2, грн.	Відхилення	Вплив на фінансову звітність	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13

Доведено, що для підвищення ефективності заходів, що вживаються внутрішньогосподарським контролем для зміцнення фінансової дисципліни підприємства, необхідно забезпечити:

- дотримання в ході контролю прав і свобод громадян та інших суб'єктів адміністративного права;
- відкритість процесу планування основних напрямів контрольно–ревізійної роботи, проведення ревізій видатків установ і реалізації ревізійних матеріалів;

- повноту ревізійних дій і об'єктивність висновків за результатами проведених ревізій і перевірок;
- зрозумілість завдань, що виконує внутрішньогосподарський контроль.

Так, для реалізації зазначеного необхідно:

- вести жорсткий внутрішній контроль за дотриманням посадовими особами внутрішнього контролю чинного законодавства, винних осіб у його порушенні притягувати до суворої дисциплінарної та матеріальної відповідальності;
- підвищити якість інформаційно–аналітичних матеріалів за результатами проведених ревізій грошових коштів та видатків;
- підвищити оперативність і якість розгляду звернень громадян та працівників про факти порушення законодавства з фінансових питань, а також дії чи бездіяльність контрольно–ревізійних підрозділів;
- активніше досліджувати і розробляти методологію контрольно–ревізійної і аналітичної роботи з розробкою відповідного інструментарію.

Організація даної системи обліку як по підприємству в цілому, так і по його структурних підрозділах, а при необхідності і по одиницях, які генерують грошові потоки, передбачає формування існуючого обліково-контрольного забезпечення. Фінансова звітність є провідною категорією, що покликана забезпечити користувачів інформацією і, як наслідок, створити умови для ефективної та цілеспрямованої роботи підприємства. Грошові кошти та їх еквіваленти як найліквідніші активи потребують постійного контролю та повного відображення у фінансовій звітності підприємства. Взаємозв'язок між прибутком (збитком) від звичайної діяльності й грошовими коштами та іншими їх перетвореннями надає інформацію Звіт про рух грошових коштів», Баланс, Звіт про фінансові результати та Примітки до річної фінансової звітності.

ВИСНОВКИ

Грошовим коштам та розрахункам належить значне місце в життєдіяльності підприємства. Грошові кошти є вираженням оборотних коштів на стадіях постачання і реалізації та вираженням капіталу підприємства, який спрямований на забезпечення його повноцінного функціонування.

Виходячи з цього автором запропоновано наступне тлумачення категорії «грошові кошти» як доходи та надходження ресурсів, виражених у готівковій та/чи безготівковій грошовій формах, які постійно беруть участь у господарській діяльності підприємства та можуть перебувати у формі грошових купюр, «безготівкових грошей», цінних паперів, грошових і платіжних документів.

Застосування підприємствами безготівкових розрахунків забезпечить зменшення витрат обігу, які пов'язані з готівковими розрахунками; зведення до мінімуму сум грошей, що перебувають в обігу; раціональне використання тимчасово вільних коштів на банківських рахунках для надання кредитів суб'єктам господарювання, які потребують фінансування для подальшого розвитку та функціонування; прискорення власне розрахунків внаслідок запровадження новітніх засобів електронного зв'язку та використання нових кредитних інструментів; посилення контролю за виконанням договірних зобов'язань як одержувачами грошей, так і платниками.

Результатом рейтингової оцінки фінансового стану буде кількісне вираження спроможності об'єкта дослідження забезпечити стабільність фінансово–господарської діяльності, приріст ринкової вартості підприємства та забезпечення доходу його власників у коротко– та довгостроковій перспективах.

Управління грошовими потоками підприємства передбачає здійснення послідовного та цілеспрямованого впливу на формування грошових потоків з метою досягнення поставлених цілей.

До основних (базових) функціонально–організаційних характеристик грошових потоків агропромислових підприємств можна віднести наступні: причину та джерело формування грошового потоку, що відповідає господарським операціям або їх сукупності, виконання яких і передбачає генерування руху грошових коштів, впливу грошового потоку на майно в частині зміни (збільшення або зменшення) абсолютної величини грошових коштів та їх еквівалентів, що перебувають у розпорядженні; процедура ідентифікації та структурування грошового потоку; забезпечення управління його зіставності; кількісне оцінювання грошового потоку шляхом розрахунку на основі узгодження грошових потоків абсолютної величини узагальнюючих показників руху грошових коштів (операційного, інвестиційного чи фінансового грошового потоків), фінансових показників та грошових коефіцієнтів.

База дослідження ТОВ «АГРОТЕХ» займається вирощуванням зернових та технічних культур, елітного та репродуктивного насіння сільськогосподарських культур, проводять дослідницькі роботи.

Аналізуючи динаміку активів, можна дійти висновку, що спостерігається послаблення господарського потенціалу, на що вказує зменшення суми активів на 0,75%. Тобто, у підприємства скорочується обсяг наявного у розпорядженні майна.

Згідно аналізу пасивів, спостерігається факт скорочення суми власного капіталу, що вказує на зниження рівня благополуччя власників.

Скорочення загальної суми зобов'язань призводить до підвищення незалежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів, хоча стримує більш повне розкриття наявного потенціалу компанії.

Відбувається зниження чистого доходу від реалізації товарів та послуг на 56,53%, що вказує на низьку конкурентоспроможність в динамічному середовищі. Сума чистого збитку компанії становить 2639 тис.грн у 2021 році, що вказує на деградацію компанії та недостатню якість поточної бізнес–моделі.

Розроблено схему етапів обігу грошових коштів на підприємстві, що дасть можливість відслідкувати взаємозв'язок між придбанням сировини, продажом готової продукції та отриманням платежів за неї для скорочення операційного і фінансових циклів.

Запропоновано етапи планування грошових коштів підприємства для збалансованості надходжень і витрат грошових коштів, прискоренню їх обороту з метою удосконалення інформаційної бази для прийняття рішень щодо розвитку підприємства.

З метою підвищення прозорості процедур складання звіту та забезпечення оптимальності їх перевірки запропоновано ряд змін до форми звіту про рух грошових коштів ТОВ «АГРОТЕХ».

Рекомендовано рух грошових коштів від операційної діяльності розкривати за допомогою двох методів : прямого та непрямого.

Розрахунок зміни грошових коштів за непрямим методом слід залишити, оскільки така інформація є корисною при аналізі результативності діяльності підприємства.

Переваги непрямого методу полягають в тому, що він дозволяє встановити взаємозв'язок між отриманим чистим прибутком підприємства та чистим грошовим потоком, виявити найбільш проблемні місця в діяльності підприємства, оцінити динаміку всіх факторів, що впливають на обсяг чистого прибутку.

Запропоновано внести деякі зміни до статей I і II розділів Звіту, а саме: підвищити аналітичність даних рядка 270 «Інші платежі» у складі руху грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності та рядка 360 «Інші платежі» у складі руху коштів у результаті фінансової діяльності. Це зумовлене потребою у розкритті інформації щодо інвестиційної активності підприємства (рядок 270) та деталізації напрямів витрачання коштів за фінансовою діяльністю (рядок 360), що підвищить доступність і точність звітних даних, а також посилить контроль

за напрямками витрачання коштів підприємства.

Вважаємо також за доцільне рух коштів у результаті надзвичайних подій відображати окремо, а не в складі трьох звичайних видів діяльності: операційної, фінансової та інвестиційної

Під час дослідження теоретичних та правових засад діяльності внутрішньогосподарського контролю підприємств доведена необхідність чіткої регламентації обов'язкового запровадження прямого внутрішнього фінансового контролю.

Запропоновано план контролю за дотриманням касової та розрахунково-платіжної дисципліни в установі.

Запропоновано в ході проведення перевірки використовувати відомість виявлених відхилень по обігу готівки на підприємстві та відомість виявлених відхилень по операціям з коштами з поточного рахунку.

Доведено, що для підвищення ефективності заходів, що вживаються внутрішньогосподарським контролем для зміцнення фінансової дисципліни підприємства, необхідно забезпечити: дотримання в ході контролю прав і свобод громадян та інших суб'єктів адміністративного права; відкритість процесу планування основних напрямів контрольно-ревізійної роботи, проведення ревізій видатків установ і реалізації ревізійних матеріалів; повноту ревізійних дій і об'єктивність висновків за результатами проведених ревізій і перевірок; зрозумілість завдань, що виконує внутрішньогосподарський контроль.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки економічних агентів : методологія та організація управління : дис. ... док. екон. наук : 08.00.08 . Суми, 2017. 383 с.
2. Алісов Є. О. Грошовий обіг як базова фінансово–правова категорія. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Вип. 23. 2012. С. 196–207.
3. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 2. С. 98–101.
4. Беленкова М.І., Василюшин С.І. Облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. / Харк. нац. аграр. ун–т ім. В.В. Докучаєва. Харків : Вид–во «Діса плюс», 2017. 224 с.
5. Бізнес словник. URL: <http://www.businessdictionary.com/terms-by-subject.php?subject=3#c>.
6. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
7. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Житомир : ПП «Рута», 2000. 640 с.
8. Вінник О. М. Інвестиційне право : навч. посіб. Київ. : Атіка, 2000. 263 с.
9. Гальчинський А. Теорія грошей : навч. посіб. Київ. : Основи, 1998. 415 с.
10. Дацко Т., Белова І. Генезис облікової політики в Україні. *Розвиток аграрного бізнесу в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.–практ. конф. за участю іноз. студ. : Астон, 2016. С. 65–67.
11. Гончаренко Н.Г, Ахтарєєва О.І Роль первинного обліку у формуванні економічної інформації. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та*

фінансів в агропромисловому виробництві України: матеріали Всеукраїнської науково–практичної інтернет–конференції молодих учених, студентів, аспірантів, 25 квітня 2018 року. Харків : ХНАУ, 2018. С.15 – 17.

12. Гриценко Л. Л., Дейнека О. В., Боярко І. М. Фінанси підприємств: практикум : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. С. 168–173.

13. Гроші та кредит : підручник / 6–те вид., перероб. і доп. / За заг. ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2011. 598 с.

14. Гуцаленко Л. В. Стан та перспективи розвитку внутрішнього контролю на підприємствах АПК. *Облік і фінанси АПК*. Випуск 21. 2022. С.105-121.

15. Демчук Н.І., Маркін В.В. Фінанси сільськогосподарських підприємств. *Інтернаука*. № 3. 2017. С 99.

16. Дем'яненко М. Я. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України : теорія і практика : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2010. 190 с.

17. Джонс Е. Ділові фінанси : пер. з англ. Київ : ЗАТ «Олімп-Бізнес», 1998. 231 с.

18. Дубініна М.В. Особливості виявлення та попередження помилок у фінансовій звітності. URL : <https://www.economy.nauka.com.ua/?op=8&w=M.+B.+Дубініна>.

19. Environmental Management in Organizations. The Role of Management Accounting, Financial and Management Accounting Committee, International Federation of Accountants. 1998, Study #6. New York : March. URL : <https://www.ifac.org/publications–resources/internationalguidance–document–environmental–management–accounting>.

20. Економіка. Циклічність економічного розвитку. Економічний цикл і його фази. URL: <http://studies.in.ua/ru/ekonomikashpargalki/118–84–ciklchnst–ekonomchnogo–rozvitku–ekonomchniy–cikl–yogofazi.html>.

21. Економічна теорія : навч. посіб. Л.С. Шевченко та ін. / За заг. ред. Л. С.

Шевченко. Харків : Право. 2016. 268 с.

22. Євенко М.М. Економічна державна підтримка сільського господарства. *Вісник аграрної науки*. 2013. № 4. 312 с.

23. Журба І. О. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства. URL : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

24. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. (дата звернення 08.10.2022).

25. Засадний Б. Сучасний стан застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. № 9(186). С. 22–30.

26. Камінська Ю. Наказ про облікову політику: МСФЗ–трансформація. *Бухгалтерія*, 12 березня 2012 року, №11. С. 70–74.

27. Концептуальна основа фінансової звітності : Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_009 (дата звернення 10.09.2022).

28. Карташова О. Г. Трансформація аграрного сектору національної економіки. *Економіка і суспільство*. Вип. 10. 2017. С. 83–88.

29. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей. пер. з англ. Київ : ЗАТ «Олімп-Бізнес». 1978. 321 с.

30. Кірейцев Г.Г. Вплив глобалізації економіки на розвиток системи обліку в Україні. *Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку*. 2014. № 4. С. 47–53.

31. Кіцела Є.О. Удосконалення процесу прийняття та реалізації управлінських рішень на підприємстві. URL: <http://mhjfbmdgcfjbbraeojfohoefgiehj ai/index.html>.

32. Клименко О. В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2013. № 9. С. 115–117.

33. Конкуренентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : моногр. ; за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
34. Коць О. О. Ефективність використання оборотних активів українськими підприємствами. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.10. С. 218–224.
35. Круш П. В., Клименко О.В. Гроші та кредит ; за ред. П.В.Круш. Київ : ЦНЛ, 2019. 216 с.
36. Кучер С.В. Особливості діяльності вітчизняних суб'єктів малого та середнього бізнесу: обліково–аналітичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2014. Випуск 9–1. Частина 1. С. 208–211.
37. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки*. 2015. № 1 (78). С. 67–76.
38. Лобода Н. О. Бухгалтерський облік в галузях економіки: навч. посіб. Львів : вид-во «Ліга прес», 2016. 294 с.
39. Лобода Н. О. Облік і звітність в оподаткуванні: практикум: навч. посіб. Львів : вид-во «Ліга прес», 2014. 200 с.
40. Лісничий К.М. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності: сутність та шляхи досягнення. *Вісник ЖДТУ*. № 2 (40). С. 108–117.
41. Людвенко Д.В. Особливості розвитку обліково–інформаційного забезпечення в управлінні аграрними підприємствами в сучасних умовах. URL : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/accounting-for-enterprises> 112/11919–с. 112–072.
42. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2014. № 5. С. 51-55.
43. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства : підручник / В.І. Мацибора. Київ : Вища школа, 1994. 415с.

44. Митяй О.В., Галицький О.М., Николук О.В. Державне регулювання розвитку агроформувань в Україні. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 4. С. 20–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2017_4_5.

45. Міжуй А.С. Інноваційна діяльність у сільському господарстві. URL: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Economics/4_93021.doc.htm.

46. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.–екон. ун–т, 2010. 412 с.

47. Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. Київ : Знання. 2016. 490 с.

48. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Мінфіну України від 07.02.2013 р. № 73 . URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення : 11.09.2022).

49. Гроші та кредит : навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка» всіх спеціалізацій / КПІ ім. Ігоря Сікорського / уклад.: М.М.Дученко, Ю.О.Єрешко, О.А. Шевчук. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 108 с.

50. Обліково–аналітичне і організаційно–правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій : колект. моногр. / Р. Ф. Бруханський та ін. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 388 с.

51. Огійчук М.Ф. та ін. Фінансовий та управлінський облік за міжнародними стандартами: підручник ; за ред. проф. М.Ф. Огійчука. 7–ме вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2016. 1040 с.

52. Оксєленко Н. О. Інтегральний індикатор визначення ефективності використання оборотних активів. *Агросвіт*. 2014. № 4. С. 52 – 57.

53. Палюх М.С. «Контрольна функція бухгалтерського обліку». *Прикладна економіка – від теорії до практики* : матеріали Міжнародної науково–практичної конференції. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 155–158.

54. Палюх М.С. Роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством. *Обліково–аналітичне та правове забезпечення інституційних*

секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку: збірник наукових праць всеукр. наук.–практ. конф. Тернопіль : Крок, 2017. С. 42–44.

55. Пархомиць М.К., Гудак В.В. Організаційно–економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: методика, практика : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 256 с.

56. Петіна Л. В. Управління фінансовими потоками сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси України*. 2011. № 2. С. 117– 122.

57. Погріщук Г.Б. Агроекологічний розвиток у системі ефективного функціонування національного господарського комплексу на інноваційній основі. *Бізнес Інформ: міжнар. наук. екон. жур.* 2014. № 11. С. 125–129.

58. Полторак А.С. Механізм формування та ефективного використання оборотних активів на підприємствах АПК України. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т. 19. Вип. 3/2. С. 180 -183.

59. Пуцентейло П.Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств. *Інноваційна економіка*. 2015. №1. С. 194–198.

60. Schaltegger, S. & Burritt, R. Contemporary Environmental Accounting. London : Greenleaf, 2000. 63 pp., С. 25.

61. Сак К.В. Економічний потенціал підприємства як основа підприємницької діяльності. URL: <http://www.inter-nauka.com/uploads/public/14302586305124.pdf>.

62. Сільське господарство України : статистичний збірник / авт.– упоряд. Н. С. Власенко та ін.. Київ : Август трейд, 2016. 400 с.

63. Siegel G. Counting More, Counting Less: Transformations in the Management. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815058930>.

64. Спільник І.В. Аналіз в обґрунтуванні товарно–асортиментної політики підприємства. *Обліково–аналітичне та правове забезпечення інституційних*

секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку: збірник наукових праць всеукр. наук.–практ. конф. Тернопіль : Крок, 2017. С. 138 – 140.

65. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року ; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель–Веселяка. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2015. 218 с.

66. Тарасевич В. М. Історія економічних учень : підручник ; за ред. В.М. Тарасевич. Київ : ЦНЛ, 2019. 372 с.

67. Теслюк Н.П. Організація контролю за грошовими коштами та їх еквівалентами, інтегрованого в систему управлінського обліку. *Економіка і регіон*. 2012. №9. С. 370–373.

68. Фінанси в трансформаційній економіці України: навч. посіб. ; за ред. М. І. Крупки. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 614 с.

69. Фінансовий менеджмент : підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. Київ : КНЕУ, 2018. 536 с.

70. Фінансовий словник–довідник / М. Я. Дем'яненко та ін. ; за ред. М. Я. Дем'яненка. Київ : ІАЕ УААН, 2011. 555 с.

71. Challenges for Financial Managers in a Changing Economic Procedia Economics and Finance 27 (2015) 726. P 730.

72. Cheryl S. McWatters. Management Accounting Analysis and Interpretation / Cheryl S. McWatters, Jerold L. Zimmerman, Dale C. Morse. Graficas Estella. Navarra. Spain.

73. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. ; за ред. І. О. Школьник. Суми : Університетська книга, 2019. 301с.

74. Шот А. П. Фінансовий облік: навч. посіб. Львів: ТЗОВ «Растр–7», 2016. 342 с.

75. Шпирко О.М. Електронні гроші як об'єкт бухгалтерського обліку підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. № 1(42). С.

197–200.

76. Шубравська О.В. Сільськогосподарське виробництво України: нові можливості та виклики розвитку. *Економіка України*. 2015. № 5. С. 40–51.

77. Щетинін А. І. Гроші та кредит : навч. посіб. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. 163 с.

78. Юрій Т.П. Фактори ефективності сільськогосподарських підприємств // *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/165.pdf>.

ДОДАТОК А

Бухгалтерський баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5108	5106
Основні засоби	1010	696832	727487
первісна вартість	1011	831828	831824
знос	1012	134996	104337
I.Всього необоротних активів	1095	701940	732593
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	1923	20224
Виробничі запаси	1101	369	374
Товари	1104	1554	19850
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	7485	31351
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	246179	171450
з бюджетом	1135	206	229
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	298	9412
Гроші та їх еквіваленти	1165	31	77
Рахунки в банках	1167	31	77
Витрати майбутніх періодів	1170	2	0
Інші оборотні активи	1190	5	3
II.Всього оборотних активів	1195	256129	232746
БАЛАНС	1300	958069	965339

Продовження ДОДАТКУ А

1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий капітал)	1400	832937	832937
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-26278	-23639
I.Всього власного капіталу	1495	806659	809298
II.Всього довгострокових зобов'язань і забезпечень	1595	0	0
товари, роботи, послуги	1615	1750	9966
розрахунками з бюджетом	1620	152	139
розрахунками зі страхування	1625	57	52
розрахунками з оплати праці	1630	1102	776
за одержаними авансами	1635	27	15
Поточні забезпечення	1660	414	505
Інші поточні зобов'язання	1690	147908	144588
III.Всього поточних зобов'язань і забезпечень	1695	151410	156041
БАЛАНС	1900	958069	965339

ДОДАТОК Б

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Назва показника	Код	2021	2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	95324	219305
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	96728	225147
Валовий збиток	2095	1404	5842
Інші операційні доходи	2120	2261	27
Адміністративні витрати	2130	3017	4661
Інші операційні витрати	2180	480	127
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	2640	10603
Інші фінансові доходи	2220	1	0
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	2639	10603
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	0
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	2639	10603
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-2639	-10603
Операційні витрати			
Матеріальні затрати	2500	4284	4079
Витрати на оплату праці	2505	12998	12600
Відрахування на соціальні заходи	2510	2343	2279
Амортизація	2515	30665	26340
Інші операційні витрати	2520	29265	45504
Разом	2550	79555	90802
Інші дані			
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0	0

ДОДАТОК В

План контролю за дотриманням касової та розрахунково–платіжної
дисципліни

№ з/п	Об'єкт контролю	Джерела інформації	Строк здійснення	Виконавець
1	2	3	4	5
1	Касові операції	Касова книга, журнал ПКО і ВКО, чекові книжки, меморальні–ордери, журнал–головна, інші	Щоденно	Бухгалтер–касир, уповноважений працівник на здійснення контролю
2	Банківські операції	Касова книга, виписки банків, чекові книжки, платіжні відомості, видаткові ордери, меморальні–ордери, журнал–головна, інші	Щоденно	Бухгалтер, головний бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
3	Операції щодо розрахунків з підзвітними особами	Накази, касова книга, журнал ПКО і ВКО, платіжні відомості, видаткові ордери, меморальні–ордери, журнал–головна, підтверджуючі витрати документи, інші	При видачі авансу, отриманні звіту	Бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
4	Операції щодо розрахунків з платежів з оплати праці та депонентами	Накази, касова книга, журнал ПКО і ВКО, платіжні відомості, видаткові ордери, особові картки, журнали–ордери, журнал–головна, звітність, інші	Щоденно	Бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
5	Операції щодо розрахунків з покупцями і замовниками	Договори, платіжні відомості, видаткові ордери, рахунки–фактури, податкові накладні, прибуткові, видаткові накладні, акти виконаних робіт, меморальні–ордери, журнал–головна, звітність, інші	Щоденно	Бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю

Продовження ДОДАТКУ В

1	2	3	4	5
7	Операції щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами	Договори, платіжні відомості, видаткові ордери, рахунки–фактури, податкові накладні, прибуткові, видаткові накладні, акти виконаних робіт, меморальні–ордери, журнал–головна, звітність, інші	Щоденно	Бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
8	Операції щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками	Договори, платіжні відомості, видаткові ордери, рахунки–фактури, податкові накладні, акти виконаних робіт, меморальні–ордери, журнал–головна, звітність, інші	Щоденно	Бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
9	Операції щодо розрахунків з бюджетом	Платіжні відомості, видаткові ордери, меморальні–ордери, журнал–головна, звітність, інші	При проведенні розрахунків	Бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
10	Операції із складання звітності про рух грошових коштів та щодо стану розрахунків	Договори, журнали–ордери, журнал–головна, звітність попередніх періодів, інші	У встановлені законодавством терміни, та при потребі	Бухгалтер, головний бухгалтер, уповноважений працівник на здійснення контролю
11	Інвентаризація грошових коштів та розрахунків	Акти інвентаризації попередніх періодів, накази, договори, касова книга, видаткові прибуткові ордери, меморальні–ордери, журнал–головна, звітність, інші	Щоквартально, при потребі : щомісячно, а щодо грошових коштів – щоденно	Відповідальний бухгалтер, комісія, призначена наказом керівника підприємства, для проведення інвентаризації